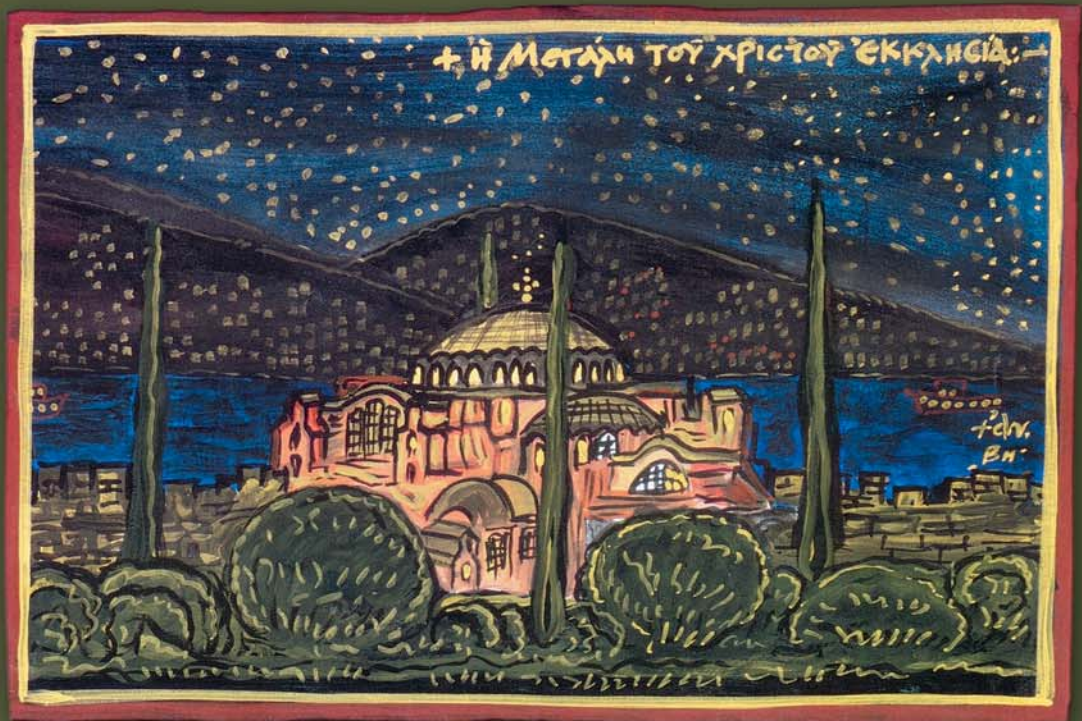

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Έτος 62 – Τεύχος 5

Μάιος 2013

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Κλάδου Ἐκδόσεων τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καί Μορφωτικῆς
Ἱπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΕΚΔΟΤΗΣ: Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κηφισίας κ. Κύριλλος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Ἀλέξανδρος Ἰ. Κατσιάρας

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ 2011 ΜΕ ΕΝΙΑΥΣΙΑ ΘΗΤΕΙΑ: Ἀρχιμ. Νικόδημος Σκρέττας, Ἀρχιμ. Σωτήριος Κοσμόπουλος, Ἀρχιμ. Ἀγαθάγγελος Κόκλας, Ἀρχιμ. Ἀμβρόσιος Γκουρβέλος, Πρωτ. Θεμιστοκλῆς Χριστοδούλου, Καθηγ. Κων/νος Κορναράκης – ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΥΛΗΣ: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη. – ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη, Κων. Χολέβας καί Βασίλειος Τζέρπος. – ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἰπεύθυνος Τυπογραφείου: Χ. Κωβαῖος, Ἰασίου 1 – 115 21 Ἀθήνα, Τηλ.: 210-7272.356 – Fax 210-7272.380. Τιμή τεύχους 1 € (γιά ὅσους δέν τό δικαιοῦνται δωρεάν).

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21, ΑΘΗΝΑ Τηλ: 210 72.72.253, Fax: 210 72.72.251

e-mail: efimerios@ecclesia.gr

Ἐξώφυλλο: «Ἄγια Σοφία», π. Ἀναστάση

ἐγκατατοικου στό κελί Διονυσίου τοῦ ἐκ Φουρνᾶ στίς Καρυές τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

Τό Περιοδικό «Ἐφημέριος» δέν εὐθύνεται γιά τό γλωσσικό ἰδίωμα τῶν ἀρθρογράφων του.

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Έτος 62

Μάιος 2013

Τεύχος 5

Περιεχόμενα

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΤΣΙΑΡΑ	
Είσοδικόν	3
ΣΤΑΥΡΟΥ Γ. ΓΟΥΛΟΥΛΗ	
1700 χρόνια του διατάγματος του Μεδιολάνου	4
ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΕΡΓΗΣ κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ	
«Λίγοι καί άμέτρητοι»	7
ΑΓΓΕΛΟΥ ΤΕΡΖΑΚΗ	
Τό καντήλι πού άγρυπνά	8
ΦΩΤΗ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ	
Ή Βασιλεύουσα	
«Τό καύχημα τών ζώντων υπό τήν του ήλίου άνατολήν»	11
Ι. Μ. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗ	
Ή μέριμνα για ο περιβάλλον στην Κωνσταντινούπολη, τήν «Βασιλίδα τών Πόλεων»	14
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ	
Ή άγία βασιλομήτωρ Έλένη στή δυτική παράδοση	18
ΠΡΩΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΛΛΙΑΝΟΥ	
Ήπιταφίου νέα έξοδος...	21
ΛΙΤΣΑΣ Ι. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗ	
Τό «Διάταγμα του Μεδιολάνου»	22
ΑΡΧΙΜ. ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ ΓΛΑΡΟΥΔΗ	
«Όλον συγκροτεί τον θεσμόν τής Έκκλησίας»	24
Ή Βιβλιοθήκη του Έφημερίου	27
Βιβλιοπαρουσίαση	28
Μηνολόγιο	30
Έφημεριακά	32

«Ὁ Κωνσταντῖνος δέν ἀγνοεῖ τὰς συνεπειὰς τῆς ἀπαντήσεώς του. Ὁ μέγας βεζιρῆς Χαλίλ πασᾶς, φίλος τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν Ἑλλήνων, εἰδοποιεῖ κρυφίως, ὅτι ἐσήμανεν ἡ μεγάλη στιγμή. Ἡ γενική ἐπίθεσις κατὰ τῆς Βασιλευούσης ἔχει ἀποφασισθῆ. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας, μετ' ὀλίγας ὥρας ἡ Πόλις θά τεθῆ ὑπὸ σκληρὰν δοκιμασίαν.

Ὁ αὐτοκράτωρ συγκεντρώνει πάσας αὐτοῦ τὰς ἐλπίδας εἰς τόν Θεόν. Διά νά ἐνισχύσῃ τό φρόνημα τῶν πιστῶν καί τονώσῃ τήν ψυχικήν ἀντίστασιν τῶν πολεμιστῶν διατάσσει νά ὀργανωθοῦν κοιναί προσευχαί καί δημόσιαι λιτανεῖαι. Τήν Δευτέραν, 28^{ην} Μαΐου, παραμονήν τῆς ἀλώσεως, πλήθη γερόντων καί νέων, ἀνδρῶν καί γυναικῶν, ἔχοντα ἐπὶ κεφαλῆς τούς ἀρχιερεῖς των, περιοδεύουν τήν πόλιν, ψάλλοντα θρησκευτικά τροπάρια καί ἀνακράζοντα ἐκ βάθους καρδίας τό «Κύριε ἐλέησον». Ὁ αὐτοκράτωρ γνωρίζει τήν ἀπήχησιν τοιούτων ἐκδηλώσεων. Ἡ ὀργάνωσις προσευχῶν καί λιτανειῶν ἀπετέλει, κατὰ τήν ἐποχὴν ἐκείνην, κοινήν συνήθειαν εἰς τό Βυζάντιον, εἶναι δέ γνωστόν, ὅτι πολλάκις, καί δῆ καί εἰς στιγμάς κινδύνων ἢ ἄλλων ἀντιξῶν περιστάσεων, οἱ πιστοὶ περιέφερον εἰς διαφόρους πόλεις –προηγούμενων τῶν ἱερέων– τὰ ἅγια λείψανα καί τὰς ἀγίας εἰκόνας, ψάλλοντες ταυτοχρόνως συγκινητικούς ὕμνους καί προσευχάς. Τοῦτο ἐγένετο καί κατὰ τὰς τελευταίας τραγικὰς ὥρας τῆς αὐτοκρατορίας.

Ὡς παρατηρεῖ ὁ Πέαρς: “Θά ἦτο σφάλμα μέγα νά νομίση τις, ὅτι, ἐπειδὴ αἱ λιτανεῖαι καί ἡ πίστις πρὸς τὰ ἅγια λείψανα ξενίζουν εἰς τόν νεώτερον τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, δέν ἐνεπνέοντο αἱ ἐκδηλώσεις αὗται ὑπὸ πραγματικοῦ χριστιανικοῦ αἰσθήματος ἢ ὅτι ἦσαν ἄσκοποι. Ἐνεθάρρουν τούς μαχητὰς νά δεικνύωνται θαρραλέωτεροι καί ἐνέπνεον ἐλπίδας εἰς τούς ἀόπλους, ὅτι ὁ Θεός ἦτο μετ' αὐτῶν. Κατὰ τήν λιτανεῖαν ταύτην ὁ κληρὸς ὄλος μετὰ κατανύξεως ἰκέτευε τόν Παντοδύναμον, ὅπως μὴ ἐπιτρέψῃ τήν καταστροφὴν τῆς κληρονομίας του, ὅπως βοηθήσῃ τόν πιστόν λαόν πρὸς σωτηρίαν του καί ὅπως ἀποδείξῃ οὕτως, ὅτι Αὐτός εἶναι ὁ μόνος Θεός, ὁ ὑπερασπίζων τούς Χριστιανούς κατὰ τῶν Μουσουλμάνων. Οὕτως ἀφοῦ ἀνέθεσαν εἰς Αὐτόν ὅλας τὰς ἐλπίδας των, ἀνέμενον μετὰ θάρρους τήν κρίσιμον στιγμήν”».

(Γεωργίου Θ. Ζώρα:
Περὶ τὴν Ἰσλαμικὴν Κωνσταντινουπόλεως,
Ἀθήναι 1953, σ. 76-77)

Σεβαστοί πατέρες,

Συμπληρώθηκαν έφέτος 1700 χρόνια από την έκδοση τό 313 τοῦ «Διατάγματος τῶν Μεδιολάνων», μέ τό όποιο κατοχυρωνόταν ή άνεξιθρησκεία καί ή θρησκευτική έλευθερία στό Ρωμαϊκό Κράτος. Στήν έποχή μας ό έορτασμός αυτός λαμβάνει ιδιαίτερη έμφαση καί σημασία, όταν μετά από τόσους αιώνες τά δύο αυτόνοήτα άγαθά τοῦτα δοκιμάζονται άγρίως.

Μέ την έκδοση τοῦ «διατάγματος» από τόν Μ. Κωνσταντίνο καί τόν Λικίνιο, παύουν οί διωγμοί καί ή αίμορραγία από τούς διωγμούς τῶν χριστιανῶν, δηλαδή ένισχύεται ή έσωτερική ειρήνη στό Κράτος, πού δοκιμάστηκε από την έποχή τοῦ Νέρωνος ὡς τό 311, όπότε ό Γαλέριος άσκησε διωγμό τῶν Χριστιανῶν καί στήν Κόρινθο. Παράλληλα έπιστρέφονται οί δημευμένες περιουσίες τῶν Χριστιανῶν.

Οί πρωτοβουλίες αυτές τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου θά σηματοδοτήσουν μιá δυναμική εξέλιξεν καί βαθμιαίως ό Χριστιανισμός διευκολύνεται στή διάδοσή του, επικρατεί ὡς επίσημη θρησκεία τοῦ Κράτους επί Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου καί ὀργανώνεται ὡς Ἐκκλησία.

Ἡ μεταφορά τῆς πρωτεύουσας από τή Ρώμη στή Νέα Ρώμη, την Κωνσταντινούπολη, μετατοπίζει τή δυναμική τῆς Αὐτοκρατορίας σέ αναζήτηση νέων μορφῶν έκφράσεως, μέ άποτέλεσμα νά δημιουργηθεῖ τό θαῦμα πού οί ειδικοί ὀνόμασαν «Βυζάντιο» καί «Βυζαντινό Πολιτισμό», τά φῶτα τοῦ όποίου μέ διάφορες έκφάνσεις τους (τέχνη, νομοθεσία, λογοτεχνία, μοναχισμός) μεταλαμπαδεύτηκαν στήν τότε Οἰκουμένη.

Ἡ ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως από τούς Ὀθωμανούς τραυματίζει την εξέλιξη αὐτοῦ τοῦ Πολιτισμοῦ. Οί Ὀρθόδοξοι λαοί καί ό Ἑλληνισμός θά ὑποστοῦν επί τετρακόσια χρόνια άπερίγραπτες περιπέτειες, διωγμούς καί κατατρεγμούς, χωρίς ὅμως νά λησμονήσουν τό ένδοξο παρελθόν τους καί κυρίως χωρίς νά πάψουν νά έλπίζουν σ' ένα άκόμα πιό ένδοξο μέλλον.

Τά κείμενα τοῦ παρόντος τεύχους είναι αφιερωμένα έφέτος σ' αυτές τίς δύο Ἐπετείες, στό «Διάταγμα τῶν Μεδιολάνων» καί στήν ἄλωση τῆς Βασιλεύουσας.

Ἀλέξανδρος Κατσιάρας,
Διευθυντής Σύνταξης

1700 χρόνια
τοῦ Διατάγματος τοῦ Μεδιολάνου¹Σταύρου Γ. Γουλούλη,
Φιλολόγου, δρ Βυζαντινῆς τέχνης

Το «ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΤΟΥ ΜΕΔΙΟΛΑΝΟΥ» ὑπῆρξε συμφωνία πού ἔκαναν τό 313 στό σημερινό Μιλάνο ὁ Ρωμαῖος αὐτοκράτορας τῆς Δύσεως Κωνσταντῖνος μέ τόν ἔχοντα ἀντίστοιχο ἀξίωμα στήν Ἀνατολή Λικίνιο, ἐνῶ ταυτόχρονα ἔγιναν συγγενεῖς: ὁ Λικίνιος ἔλαβε ὡς σύζυγο τήν Κωνσταντία, ἀδελφή τοῦ Κωνσταντῖνου. Ἄσχετα ἂν ὑπῆρξε ἔγγραφο πράξη (edictum) ἢ μία λιγότερο ἐπίσημη συμφωνία, μία μορφή τῆς ἀνέλαβε νά ἐκδώσει ὁ Λικίνιος στίς 13 Ἰουνίου 313, τήν ὁποία κατέγραψαν ὁ Εὐσέβιος Καισαρείας σέ ἑλληνική μετάφραση (Ἐκκλησιαστική Ἱστορία VIII, 17 καί X, 5) καί στή λατινική ὁ Λακτάντιος (De mortibus persecutorum, 48). Κατά λέξη σέ μετάφραση ἀπό τά λατινικά ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Ὅταν ἐμεῖς, ὁ Κωνσταντῖνος καί ὁ Λικίνιος αὐτοκράτορες, συναντηθήκαμε στό Μεδιόλανο γιά τό καλό καί τήν ἀσφάλεια τῆς (Ρωμαϊκῆς) Κοινοπολιτείας, φάνηκε σέ μᾶς ὅτι, ἀνάμεσα σέ αὐτά τά πράγματα πού εἶναι γενικῶς εὐεργετικά στόν ἄνθρωπο, ὁ ὀφειλόμενος σεβασμός στή Θεότητα (Divinitas) πρέπει νά τύχει ἰδιαιτέρα τῆς προσοχῆς μας καί ὅτι τό καλύτερο θά ἦταν οἱ Χριστιανοί καί ὅλοι οἱ ἄλλοι νά μπορούσαν νά ἔχουν τήν ἐλευθερία (libertas, πολιτικό δικαίωμα) νά ἀκολουθοῦν αὐτόν τόν τρόπο τῆς θρησκείας πού φαίνεται σέ αὐτούς ὁ ἄριστος...».

Τό γεγονός ἐκτιμᾶται ὅτι ὑπῆρξε κοσμοϊστορικῆς σημασίας, μερικοί δέ ἱστορικοί δέχονται ὅτι ἀπό τότε ἀρχίζει ἡ νεότερη εὐρωπαϊκή ἱστορία, ἀφοῦ ἡ χριστιανική Ἐκκλησία, ἐλεύθερη ἀπό ἀναστολές καί δεσμά, ὀργάνωσε τόν κόσμο τῆς, ἀπό τόν ὁποῖο ἀναδύθηκε ὁ σύγχρονος κόσμος. Οἱ ἱστορικοί ἔχουν καταλήξει στό συμπέρασμα ὅτι ἡ συμφωνία συνέβη ἀρχάς Φεβρουαρίου, ὅταν ὁ Λικίνιος χρειάσθηκε νά κάνει καταμεσῆς τοῦ χειμῶνα ἕνα ταξίδι-ἀστραπή, στό ἕνα τρίτο τοῦ ἀπαιτούμενου χρόνου, ἀπό τό Carnuntum (Ἄν. Αὐστρία) στό Mediolanum². Μπορεῖ ὅμως νά προσδιορισθεῖ μέ περισσότερη ἀκρίβεια; Οἱ Ρωμαῖοι, ἰδίως οἱ αὐτοκράτορες, συνήθιζαν νά κάνουν τέτοιες ἐπίσημες πράξεις σέ σημαδιακές ἡμέρες γιά νά δώσουν ἐπιπλέον ἔμφαση καί νόημα. Αὐτό θά συνέβη κι ἐδῶ, σέ σημεῖο πού ὁ ἕνας ἐκ τῶν ἐταίρων νά βάλει σέ κίνδυνο τή ζωή του καί τῶν συνοδῶν του.

Μερικές ἐνδείξεις ὀδηγοῦν στό νά διατυπωθεῖ ἡ πρόταση ὅτι ἡ συμφωνία ἔγινε ἐπίσημα στίς 5 Φεβρουαρίου, ἡμέρα τῆς γιορτῆς τῆς Concordia (=Ὅμο-καρδία/Ὁμόνοια) τοῦ Καπιτωλίου, μίας θεοποιημένης ρωμαϊκῆς πολιτικῆς καί συζυγικῆς-οἰκογενειακῆς ἀξίας, ὅπως τόσες ἄλλες, π.χ. ἡ Spes/ἐλπίδα, ἡ Honos/τιμή, ἡ Fides/πίστη, κ.τ.λ.).

Τό γιατί πρέπει νά διάλεξαν τήν 5^η Φεβρουαρίου ύπάρχουν διάφοροι λόγοι. Κατ' άρχήν καί ό Ίουλιανός πενήντα χρόνια μετά, τό 362, στίς 4 Φεβρουαρίου, έξέδωσε άνάλογο νόμο, έπιβάλλοντας τήν άνεξιθρησκία πού τώρα έπιδίωκαν οί πολυθεϊστές. Ή θεότητα Concordia, τής όποιás τεράστιος ναός ύπήρχε στό κέντρο τής ρωμαϊκής Άγοράς, έτιμáτο στή Ρώμη άπό τόν 3^ο αί. π.Χ., ειδικά μετά άπό περιόδους έντονων πολιτικών καί κοινωνικών κρίσεων. Ή Όμόνοια ήταν μία πεμπτουσία πολιτικού ένστίκτου έπιβίωσης πού κατείχε τούς Ρωμαίους για αιώνες. Ή ήμέρα ήταν ένα είδος άγροτικής-έργατικής πρωτοχρονιάς τών Ρωμαίων, όταν άρχιζαν τό ξεκαθάρισμα τών άγρών (άνάλογη πρός τή νεοελληνική γιορτή του Άγίου Τρύφωνος, 1^η Φεβρουαρίου). Έτσι ή γιορτή τής Concordia σήμαινε ότι άρχιζε μία νέα περίοδος κοινωνικής καί θρησκευτικής όμόνοιας μέ ξεκαθάρισμα παλαιών έμμονών καί ήθικης άνομίας, διαίρεσης. Δέν είχε καμία σχέση μέ όλες τίς άλλες μαγικοθρησκευτικές γιορτές στήν περίοδο Ίανουαρίου-Φεβρουαρίου, θεοτήτων, τίς όποιες ήδη ό Κωνσταντίνος άποστρεφόταν μή τελώντας θυσίες πρός τιμήν τους, όπως στόν Δία/Jupiter καί κυρίως στή Victoria/Νίκη, τήν άλλη πεμπτουσία τής συνεχώς έπεκτατικής άυτοκρατορικής ιδεολογίας.

Αυτή ή τάση για διαρκή νίκη έναντίον όσων άντιστρατεύονταν τή Ρώμη έφερε τούς διωγμούς κατά τών Χριστιανών πού είχαν άρχίσει έπίσημα πριν άπό 250 χρόνια έπί Νέρωνα τό 64· έφαρμόσθηκαν πλείστες φορές άπό τήν κεντρική ή καί τήν περιφερειακή έξουσία, όμως τόσο μαζικά καί σε μεγάλη ένταση μόνον άπό τό 303 κ.έ. Ό λόγος ήταν ότι οί Χριστιανοί έκαναν τό έγκλημα νά μήν έμπιστεύονται τήν Τύχη του άυτοκράτορα. Ουσιαστικά όμως έτσι άνέτρεπαν τό ύπάρχον πολιτικό, θρησκευτικό καί οικονομικό σύστημα πού είχε στήν κορυφή τόν άυτοκράτορα τής Ρώμης, όντας έπικεφαλής ενός είδους Πανθεισμού πού προωθούσε ειρήνη, ευημερία καί ασφάλεια στους πολίτες.

Τό κράτος τότε δέν πήγαινε καλά άπό λοιμούς, λιμούς, εισβολές βαρβάρων καί οικονομική ύφεση, καί έπρεπε νά βρεθούν φταίχτες. Έτσι είχαν άποφανθεί οί μάντις του Άπόλλωνα, όπου κατέφυγε ό πρώτος τή τάξει άυτοκράτορας Διοκλητιανός. Γι' αυτό μετά κατέληξε στήν παράνοια, καί τό δεξί του χέρι καί γαμπρός του, ό Γαλέριος, πού όλοι, άκόμη καί οί συνεργάτες του, τόν έτρεμαν, πέθανε κακήν κακώς, ευτυχώς όμως μέ κρίση συνειδήσεως. Τό κακό πού έκαναν τελικά τούς έξόντωσε. Οί δύο τους συζητούσαν ως λύση στά χρόνια καί άλυτα προβλήματα του κράτους νά έπιβάλουν τό περσικό σύστημα διακυβέρνησης: άπόλυτη μοναρχία, κατάργηση τής Συγκλήτου καί ουσιαστικά τών δικαστηρίων, προσκύνηση άπό τούς πολίτες, κάνοντας άπρόσιτη τήν έξουσία, ένα πραγματικά άπόλυτο κράτος (dominatus), καταργώντας τό δημοκρατικό imperium του Αυγούστου. Τούς διωγμούς μαζί τούς όργάνωναν, έπιδιώκοντας όπως αναφέρει ό Λακτάντιος, τήν «τελική λύση» στό χρόνο χριστιανικό ζήτημα. Είναι χαρακτηριστικό, τονίζει ό ίδιος, ότι για τήν άναγγελία τής άπαγορεύσεως του χριστιανισμού διάλεξαν τήν 23^η Φεβρουαρίου (303), γιορτή του άνυποχώρητου θεού τών συνόρων Terminus, πού συμβολιζόταν μέ τήν πέτρα, ένα ρόπαλο στά κεφάλια τών αντιπάλων!

Άπέναντι στά προβλήματα πού ταλάνιζαν τό κράτος καί πού οί «άπόλυτοι» - άπολυταρχικοί προκάτοχοί του τά έκαναν χειρότερα ό Κωνσταντίνος ύπήρξε δια-

φορετικός διαχειριστής. Φύσει άθλητικός, καλόκαρδος και καλλιεργημένος άνθρωπος είχε λάβει προσεκτική παιδεία από τον επίσης έντιμο πατέρα του, τον Κωνσταντίο Α΄, και τη χαμηλών τόνων χριστιανή μητέρα του, την Έλένη.

Τό 313, πιθανόν στις 5 Φεβρουαρίου, στο Μεδιόλανο, ο Κωνσταντίνος μαζί με τον γαμπρό του Λικίνιο εκτός από την οικογενειακή τους συνένωση, συμφώνησαν να απαλλάξουν για πάντα τό κράτος από τό μίasma τών διωγμών, να ένώσουν τον λαό και τον στρατό. Είχαν πολύ δρόμο να κάνουν, ειδικά ο Κωνσταντίνος πού θά είχε άλλα είκοσιπέντε χρόνια έξουσίας: να ολοκληρώσουν τούς τρεις κεντρικούς στόχους του Διοκλητιανού, διοικητική αναμόρφωση, νομοθετική μεταρρύθμιση βάσει ήθικων άρχων και οικονομική - στρατιωτική αναδιοργάνωση για την αντιμετώπιση τών εισβολέων.

Ή ρωμαϊκή Concordia υπήρξε ή κατευθυντήρια άρχή του στή διακυβέρνηση. Ήθελε τό ρωμαϊκό κράτος να ένωθεί με μία καρδιά και στό θέμα τής θρησκείας, πάνω σε μία κοινώς άποδεκτή βάση. Στή φάση αυτή με τό «διάταγμα του Μεδιολάνου» θά έτιμάτο ο Ύπέρτατος θεός (Summus Deus) ή Θεότητα (Summa Divinitas). Ή πολυθεία είχε ήδη ξεπέσει στην άνώτερη και πιο μορφωμένη έλληνορωμαϊκή κοινωνία. Ο Κωνσταντίνος ως άνώτατος ιερέας, ποντίφηκας, ήθελε να φέρει την καταλλαγή όλων τών πολιτών με τον Θεό και την ένωση (όμο-καρδιά) μεταξύ τους. Τόν παγανισμό δέν τον δεχόταν, έβλεπε όμως τί κρύβεται πίσω από αυτόν, αφού ήδη οι Χριστιανοί συγγραφείς, όπως ο Ίουστίνος, μιλούσαν για τον «σπερματικό Λόγο», την ένθεη φωνή τής συνειδήσεως τών ανθρώπων. Στή δύσκολη περίοδο πού έζησε ο Κωνσταντίνος άποδείχθηκε όντως από τούς πιο μεγάλους τής ιστορίας με τή δημιουργία διεξόδου, έφερε μία νέα εποχή για τον ευρωπαϊκό κόσμο στηριγμένο στην άνοχή, την κατάργηση τών θρησκευτικών διακρίσεων, την έλευθερία τής συνειδήσεως. Άσχετα αν μετά αυτές οι άρχές εφαρμόστηκαν άκριβώς ή όχι, πέρασαν στην ευρωπαϊκή σκέψη και πρακτική.

Πολλοί δέν ίκανοποιούνται από τή μορφή πού πήρε ή θρησκευτική ζωή στην συνέχεια, χωρίς να λαμβάνουν υπ΄ όψη πού θά οδηγείτο ο κόσμος αν είχε ολοκληρωθεί τό πρόγραμμα του Διοκλητιανού και του Γαλερίου. Τελικά τό «Διάταγμα τών Μεδιολάνων», ή άρχή τής επίσημης Έκκλησίας, υπήρξε κάτι πολύ άπλό, προϊόν έπεξεργασίας ενός ήγέτη και ενός λαού πού μέσα από τίς αντιθέσεις βίωνε τον πολιτικό πολιτισμό, βασισμένο στο άνοιγμα τής καρδιάς, τό πιο φυσικό πράγμα τής ζωής.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλ. Στ. Γουλούλης, Ύπήρξε ή έορτή τής Concordia (5 Φεβ.), ήμέρα τής έκδόσεως του διατάγματος του Μεδιολάνου; (Διπλωματικές πρακτικές μίας πολιτικής - θρησκευτικής παράδοσης), *Θεολογία*, 83.3 (2012), 321-353.

2. Τή σχετική πληροφορία παρέχει ο κτηνίατρος (!) συγγραφέας Θεόμνηστος στα *Ίππιατρικά του Βερολίνου* (*Hippiatrica Berolinensia* 34.12): «άθρόως ούν ήπειχθη διά γάμον και από τής Κάρονου κατά τάς άρχάς του Φεβρουαρίου μηνός ώδευε τεταμένως εις την Ίταλίαν ως δύο και τρεις μονάς μίαν ποιήσαι».

«Λίγοι και άμέτρητοι»*

Σεβ. Μητροπολίτου Πέργης
κ. Εὐαγγέλου

«**Κ**ΑΠΟΙΟΣ μου παρεπονείτο, γιατί στον καιρό μας δεν γίνονται θαύματα. Γιατί πέρασε ή εποχή τής άπτης παρουσίας του Θεου και είναι τος τώρα έδω, μεταξύ μας, αυτός ό κύριος. —Του είπα, θέλεις νά δής ένα θαύμα, μέσα στην καρδιά του χειμῶνα; Έλα στά Βελέγραδα, έλα στά κάστρα, είναι του Άγιου Τρίφωνος και γιορτάζουν οι κηπουροί μας και οι κήποι τους. Κάθε πρώτη Φεβρουαρίου έχουν όρίσει την ήμερα τους, και μαζί τους γιορτάζει φυσικά και ή Παναγία ή Σηλυβριανή. Ένορία για τά μάτια κι αυτή. Άλλά έλα νά δής ένα θαύμα.

Αυτή τή στιγμή δεν τον έρωτώ αν είδε τό θαύμα. Τόν βλέπω ότι τό είδε. Τό είδε μέσα στά μάτια τά δικά σας, μέσα στις δικές σας μορφές, πού σήμερα πληρώσατε τά πάντα νηστικά σωθικά αυτού του ναου. Όταν έπρόκειτο νά ξαναχτίσουμε αυτό τον ναό, μετά τον Σεπτέμβριο του 55, όλοι είπαμε, «τί μεγάλος για τώρα και για έδω!» Σήμερα λέμε, τί μικρός! Θαύμα δεν είναι αυτό; Μά τίνος φοίνικα κλωνάρια είσθε σεϊς πού καλύπτετε μέ τέτοιο τρόπο και την άπουσία των άλλων;

Νά ποιά είναι ή αξία του Ρωμηου. Ξέρει νά ζή συγχρόνως και τό χθές και τό σήμερα. Και πώς νά τό ζή; Ά-γόγ-γυ-στα. Ά βέβαια, άγόγγυστα. Αυτό είναι πού τον ξεχωρίζει. Χωρίς νά του τό πη κανείς, χωρίς νά του τό επιβάλη κανείς. Μόνος του είναι ύψωμένος εκεί πού πρέπει. Ό καθένας από σάς μου τά λέει όλα αυτή τή στιγμή. Και έγώ σάς ακούω όλους, όσα μου λέτε κι όσα δεν μου λέτε.

Συνενοούμαι μυστικά μέ τον καθένα χωριστά. Είμαι πολύ κοντά σας, μέσα στη ζωή σας. Μά πώς μπορεί νά γίνη άλλοιως; Και δεν είμαστε μόνον έμεις, έσεις κι έγώ, αυτή τή στιγμή έδω. Είναι μυριάδες μυριάδων μορφές και όνόματα πού ζέσταναν αυτόν τον τόπο μέ τό χνώτο τους.

Έμεις έδω ζούμε και μέ τή δύναμη των πεθαμένων μας. Έχουμε ψυχοσάββατο κάθε μέρα. Οι νεκροί μας αναπληρώνουν την έλλειψη, τό κενό την άπουσία. Άν κάποτε σās ρωτήσουν πώς και δεν σβήνουν ποτέ τά καντήλια σας, νά πητε «γιατί έχουμε κάθε μέρα ψυχοσάββατο». Κάθε μέρα κι ένα άλλο χέρι σκύβει από τον ουρανό και αναπληρώνει τά έλλείποντα. Κάθε μέρα, όχι ένα, χιλιάδες ψυχοσάββατα. Κάθε μέρα, όχι ένα, χιλιάδες θαύματα.

Σās βλέπω σαν μιά άλυσίδα μέ άμέτρητους κρίκους, σαν ένα κεχριμπαρένιο κομπολόι πού ποτέ ή μιά άκρη δεν συναντά την άλλη. Και ό κάθε κρίκος κι ένα διαμαντένιο κάστρο. Και μέσα στο κάστρο αυτό, τρεις άτίμητες άξίες, ό Ρωμηός, ή Ρωμηά, τό Ρωμηόπουλο. Αυτά τά τρία μαζί άποτελούν την Έκκλησία μου. Όσο υπάρχουν και τά έχω, νοιώθω τό λαό τής χάριτος άμέτρητο. Και μου χαρίζουν κάθε μέρα Πάσχα. Και τό ξαναλέω. Δεν μέ ενδιαφέρουν τά νούμερα. Όσοι μου έρωτούν, πόσοι είσθε; Τους λέγω: Και λίγοι και άμέτρητοι. Σās ευχαριστώ πού ήλθατε κατ' αυτόν τον τρόπο, άπ' όλη την Πόλη, νά τιμήσουμε τους κηπουρούς και τά Βελέγραδα. Η άλλη λεγγύη είναι προνόμιο του Ρωμηου.

* Άπό τίς τελευταίες όμιλίες του Πατριάρχου Άθναγόρα για τον λαό τής χάριτος. Άπόσπασμα από τό βιβλίο: «Λαός Χάριτος» του Σεβ. Μητρ. Πέργης κ. Εὐαγγέλου, Άθήναι 1972, σσ. 76-77.

Τό καντήλι πού ἀγρυπνᾷ*

ἸΑγγελου Τερζάκη
Τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗ πού μᾶς πέρασε, θ' ἄξιζε ἴσως, ἀνάμεσα στά τόσα ἄλλα ζητήματα τῆς ἡμέρας, θέματα γενικά καί εἰδικά, φροντίδες κι ἔγνοιες μας προσωρινές ἢ μόνιμες, νά στραφεῖ ὁ νοῦς μας καί σ' ἓνα ζήτημα πού ὀρθώνεται ὄλο καί πιό κάθετο, κατηγορηματικό, στόν καιρό πού ζοῦμε: Πρέπει νά θυμόμαστε; Νά ἔχουμε μνήμη ἢ νά μήν ἔχουμε; Καί τί λογῆς μνήμη;

Ἄλλά, γιατί εἰδικά τήν Κυριακή πού πέρασε σκεφτήκαμε αὐτό τό θέμα, θά πεῖ κανένας. Γιατί ἦταν ἡμέρα μνήμης ὅσο λίγες, τουλάχιστον γιά τίς γενιές πού φτάνουν ὡς τοῦ ὑπογραφόμενου. Εἰκοσιεννιά Μαΐου, ἡ ἄλωση τῆς Πόλης. Τό γκρέμισμα ἑνός ὀλόκληρου κόσμου. Μιά στροφή ἀπ' τίς ἀποφασιστικότερες καί τίς πιό δραματικές στήν πορεία τῆς Ἱστορίας. Ὅροσημο γιά ὀλόκληρη τή φυλή τῶν ἀνθρώπων πού ἔλκει τήν πνευματική καταγωγή της ἀπό τόν ἑλληνολατινικό πολιτισμό.

Δέν θα ἐξάρω ἐδῶ τή σημασία τοῦ γεγονότος· τέτοιοι σχολιασμοί, ὅταν δέν ὑποβαστάζονται ἀπό μία σοφία ἐγκυρη κι ὅταν δέν προσκομίζουν κάτι οὐσιαστικό ἢ νέο, ξεπέφτουν στήν ἀνίερη φιλολογία ἢ στόν συμβατικότερο σχολικό λόγο, εἴτε ἐπικηδεῖος εἶναι εἴτε πανηγυρικός. Προτιμότερο τότε ν' ἀνοίξουμε καί νά διαβάσουμε ἀπό μέσα μας, εὐλα-

βικά, μιά σελίδα αὐθεντική, πού νά ἔχει τόν παλμό τῆς προσωπικῆς μαρτυρίας. Αὐτό κι ἔκανα ἀπό μέρους μου, γιά νά τελέσω τό μνημόσυνο πού μοῦ ὑπαγορευόταν ἀπό τή συναισθηματική μου κλίση. Ἄνοιξα τίς πολυτίμες «Πηγές τῆς ἱστορίας τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ» τοῦ Ἀπόστολου Βακαλόπουλου καί διάβασα ἀπό ἐκεῖ τίς δύο σελίδες τοῦ Κριτόβουλου πού περιγράφουν τίς τραγικές σκηνές τῆς Ἄλωσης. Μέ τά κουτσά, μονόφθαλμα, λατινικά μου διάβασα καί τίς ἄλλες δύο σελίδες, τοῦ Λεονάρδου τοῦ Χίου, τοῦ καθολικοῦ ἐπισκόπου, πού εἶχε πάει τότε στήν Πόλη μαζί μέ τόν καρδινάλιο Ἰσίδωρο καί διακόσιους ἄντρες, γιά νά ἐνισχύσει τήν ἄμυνά της. Εἶδα μέσα μου, ἀρκετά, ἄκουσα ἀρκετά, στοχάστηκα τά ἀπλά ἐκεῖνα πράγματα πού εἶναι ὁ σταθερός σχολιασμός ὄλων τῶν πολύ μεγάλων γεγονότων. Ὅστερα ἔκλεισα τό βιβλίο μέ βαριά καρδιά. Μεταφέρω ἐδῶ τή συνέχεια ἀπό τόν ἐσωτερικό μονόλογό μου.

Νά θυμόμαστε, λοιπόν, ἢ νά μή θυμόμαστε; Λυπᾶμαι γιά τήν ἀμλέτεια αὐτή διατύπωση, ἀλλά τώρα πού τήν κοιτάζω γραμμένη συλλογίζομαι πῶς θέτει ἓνα ἐρώτημα ὄχι λιγότερο ἀδυσώπητο ἀπό τοῦ Δανοῦ πρίγκηπα. Γιατί τό νά ὑπάρχεις ἢ νά μήν ὑπάρχεις ἐλάχιστα διαφέρει ἀπό τό νά θυμᾶσαι ἢ νά μή θυμᾶσαι.

* Ἐφημερίδα «Τό Βῆμα», 1.9.1966.

Ἐπαρξὴ δίχως μνήμη ἴσον πρόσωπο χω-
ρίς ταυτότητα, ἄρα χωρίς αὐτοσυνείδη-
ση. Ἐάν καταργήσω τὴ μνήμη μου, κα-
ταργῶ τὸ ἐγώ μου. Τὸ θέμα εἶναι τί πε-
ριεχόμενο πρέπει νὰ ἔχει αὐτὸ τὸ
«ἐγώ». Ἐκεί ἀρχίζει ὅλη ἡ ἱστορία.

Τὸ ἓνα «ἐγώ» μου, τὸ καθαρὰ ἰδιωτι-
κό, τὸ διαπλάθει αὐτόνομα ἢ προσωπι-
κὴ μου ζωὴ, οἱ σχέσεις μου μὲ τὸν στενὸ
καὶ τὸν εὐρύτερο περίγυρο, οἱ ἀντιστά-
σεις πού συναντῶ, οἱ σχέσεις πού δημι-
ουργῶ, τὰ κάθε λογῆς συναπαντήματά
μου, μὲ τίς ἀντιδράσεις πού μοῦ προκα-
λοῦν. (Θεωρῶ περιττὸ νὰ ἐξηγήσω πὼς
ἢ αὐτοσχέδια τούτη ἀνάλυση δέν ἔχει
κανένα ἐπιστημονικὸ βᾶθρο ἢ ἀξιῶσεις
κι ὅτι βασίζεται στὴν πιὸ στοιχειώδη
ἐμπειρία). Τὸ ἄλλο «ἐγώ» μου τὸ ἔχουν
διαμορφώσει ἔννοιες καὶ πληροφορίες
πού μοῦ μεταδόθηκαν θέλεις μὲ τὴν
ὀργανωμένη παιδεία, θέλεις μὲ τὴν προ-
φορικὴ παράδοση. Κατασταλαγμένο σ'
ἓνα στρῶμα ὄχι λιγότερο βαθύ ἀπὸ τὸ
πρῶτο, ἰδίως ὅταν ἡ διεργασία αὐτὴ ἐγι-
νε στὰ πολὺ χλωρὰ χρόνια, μετουσιώθη-
κε γρήγορα σ' ἀπόθεμα συναισθηματικὸ
κι ἔτσι εἶναι πού ζυμώθηκε, ἔκανε τὸ ἓνα
μ' τ' ἄλλο, τὸ θεμελιακὸ «ἐγώ» μας.
Τώρα, σέ ἡλικία ὠριμη, τὰ δύο μαζί
ἀποτελοῦν ἓνα. Ἐνδιδρῶ μὲ τίς ιδέες
μου καὶ γιὰ τίς ιδέες μου τόσο ἄμεσα,
ζωηρά, ὅσο καὶ γιὰ τὰ στοιχειώδη ζωικά
συμφέροντά μου. Μία τάξη πραγμάτων
νέα, πού θὰ ἤθελε νὰ μὲ στρατολογήσει
στὶς ἀντιλήψεις της, θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπέμ-
βει σ' αὐτὸ τὸ ἀφομοιωμένο ἰδεολογικὸ
μου ἀπόθεμα. Νὰ ἐπέμβει δραστικά, ὄχι
ἀπλῶς βίαια, γιὰτὶ ἂν ἐκδηλωθεῖ βίαναι-
σα δέν θὰ πετύχει ἄλλο, παρὰ νὰ μ' ἐξα-
γριώσει ἢ νὰ μ' ἐξουδετερώσει. Εἶναι ἡ
περίπτωση τῶν ὀλοκληρωτικῶν καθε-
στῶτων, πού πηγαίνουν νὰ στρεβλώσουν
διαμορφωμένες πιὰ, συγκροτημένες

ἀνθρώπινες συνειδήσεις.

Μοῦ λένε λοιπὸν ὅτι δέν πρέπει νὰ
διατηρῶ τὴ μνήμη καταστάσεων πού
ὑποβάλλουν τὸ μίσος, πού διαιωνίζουν
τὴν ἀντιδικία, ἰδίως τὴν ἐθνικὴ, καὶ βρί-
σκω αὐτὸ τὸν ἰσχυρισμὸ λογικὸ, εὐθυ-
γραμμισμένο μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ καιροῦ
μου. Δέν ἐξετάζω ἐδῶ ἂν, συχνότατα,
μοῦ ζητᾶνε ἓνα τέτοιο ψυχολογικὸ μου
ἀφοπλισμὸ, γιὰ νὰ τὸν ἀντικαταστήσουν
ἀμέσως μ' ἓναν ἄλλο ψυχολογικὸ μου
ἐξοπλισμὸ, ἄλλα μίση κι ἄλλες ἀντιδι-
κίες. Παραδέχομαι ὅτι τὰ δεύτερα εἶναι
γόνιμα, ἐνῶ τὰ πρῶτα ἄγονα, τὰ δεύτε-
ρα συγχρονισμένα, τὰ πρῶτα ξεπερα-
σμένα. Τὰ δεύτερα διεκπεραιωτικὰ μιᾶς
πορείας πρὸς τὴν ὀριστικὴν κατάργηση
κάθε ἀνταγωνισμοῦ. Ἐκεῖ πού σκοντά-
βω εἶναι στὴν ἔμμεση ἀμφισβήτηση πού
γίνεται ἔτσι τοῦ ἰδεολογικοσυναισθημα-
τικοῦ μου ὑπόβαθρου. Ἐνα ἄτομο ἀνα-
πτύσσεται κανονικά, ὀργανικά, μέσα σ'
ἓναν κόσμον πού ἔχει βᾶθος χρόνον, προ-
σωπικότητα, ἱστορικὴ συνέχεια. Ἡ διά-
σταση τούτη, μιὰ συντεταγμένη μέσα
στό χρόνον, δέν προσδιορίζει ἀπλῶς: ὀρί-
ζει τὴν ἀνθρωπιά. Ἐλίμονο σ' ἐκείνους
πού μποροῦν, μ' ἓνα τίναγμα τῶν ὤμων
τους, νὰ πετᾶνε ἀπὸ πάνω τους ὅλο τὸ
συναισθηματικὸ φορτίο τοῦ ἱστορικοῦ
χρόνου κι ἐλίμονο στὶς κοινωνίες πού
τούς περιέχουν. Πρόσωπα τέτοια εἶναι
τέρατα ἐγκεφαλισμοῦ ἐπικίνδυνα, ἀκό-
μα κι ὅταν προβάλλουν τὸν ἰσχυρισμὸ
τῆς ἰδεολογίας γιὰ ὄπλο. Πρόσωπα μὲ
τόσο εὐκόλα ἀντικαταστατὴ ταυτότητα
δέν ἔχουν τὴν ἱκανότητα νὰ συλλάβουν,
νὰ σεβασθοῦν τίς ἀξίες τῶν ἀποχρώσε-
ων, τὴν ἀνιούσα τῶν ἡμιτονίων, δηλαδὴ
ἐκεῖνα ἀκριβῶς πού ὑφαίνουν τὴν ἀν-
θρώπινη θερμοκρασία. Βλέπουν τὸν κό-
σμον σάν ἓνα συγκρότημα οἰκοδομικὸ
ἀπὸ κύβους, σχήματα γεωμετρικά,

ὄγκους στερεομετρικούς, ὑλικά πού μπορείς νά τά μετακινεῖς ὅπως θέλεις, βάσει σχεδίου.

Οἱ ἄνθρωποι τῆς ἡλικίας μου ζήσαμε περιέργες κι ἀκραῖες μεταβάσεις. Γεννηθήκαμε κάτω ἀπό τόν ἀστερισμό τῆς Μεγάλης Ἰδέας, μέ τό θρύλο τοῦ Μαρμαρωμένου Βασιλιᾶ χρωματισμένο ζεστά ἀπό τά μητρικά χεῖλη. Ὑστερα, τήν ἐπομένη ἀκριβῶς μιᾶς μεγάλης ἐθνικῆς μας συμφορᾶς, πού περισσότερο ἀπό καταστροφή ἦταν ταπείνωση, μᾶς εἶπαν ν' ἀνοίξουμε τήν ἀγκαλιά μας στούς ἐχθρούς μας. Τήν ἀνοίξαμε, ἔστω καί καταπίνοντας μέ κόπο τά πικρά μας δάκρυα. Μᾶς εἶπαν νά λησμονήσουμε, νά ξεγράψουμε ὅ,τι μᾶς εἶχε γαλουχήσει. Πετύχαμε κάτι πού, γιά ὅποιον ξέρει ἀπό ἀνθρώπινη ψυχή, ἦταν ἕνας πραγματικός ἄθλος. Ξαρματώσαμε ἀπό κάθε ἐπιθετική διάθεση καί κάθε μνησικαχία τίς παραδόσεις μας, χωρίς καί ν' ἀσεβήσουμε, νά τίς ἀπαρνηθοῦμε. Παρέμειναν ἔτσι εὐλαβικές μνήμες, καντήλια ἀναμμένα μπροστά στό φτωχικό τέμπλο μιᾶς ἐκκλησιᾶς πού δέν λειτουργεῖ πιά. Ἡ φιλική μας διάθεση ἀπέναντι στόν γειτονικό λαό πού μᾶς εἶχε ἀδικήσει, πού εἰσέβαλε στόν τόπο μας καί μᾶς κράτησε σκλάβους γιά τέσσερις ὀλόκληρους αἰῶνες, ἦταν εἰλικρινής. Πετύχαμε νά ξεχάσουμε ὅλα τ' ἀδικήματα, στρέψαμε τήν προσοχή μας στίς ὅποιες ἀνθρώπινες ἀρετές τοῦ γείτονά μας. Ἀλλά ἡ περιπέτεια δέν εἶχε τελειώσει ἐδῶ. Τό ξύπνημα ἦταν ξαφνικό – κάτι χειρότερο: βάνουσο. Ὅχλοι ἐξαπολυμένοι μιά μέρα, πρωτόγονα στίφη, ποδοπάτησαν, λέρωσαν, βρώμισαν χώρους καί σύμβολα πού ἦταν γιά μᾶς ἱερά. Ξερίζωσαν κάθε τι ἐλληνικό, γιά νά κορέσουν ἔτσι ἕναν ἐθνικισμό τους ὄψιμο καί μέ χυδαία ὄψη. Καί δέν ἦταν κᾶν αὐτοδύνα-

μος ἐθνικισμός· ἦταν ὑποκινημένος, γαλβανισμένος ἀπό ἄλλους, ἀπό ὑπολογιστές τῶν παρασκηνίων, ἕνα πάθος μισθοφορικό. Καταμεσῆς στόν εἰκοστό αἰῶνα κι ἐνῶ ἐμᾶς μᾶς ζητοῦσαν τή μεγαλοφυχία τοῦ οἰκουμενισμοῦ, μᾶς ἀντέτασαν ἕναν ὀλάκερο βρυκολακισμένο μεσαίωνα.

Δέν τά σημειῶνω ἐδῶ γιά νά ὑποδαλίσω ἀντιδικίες. Τά θυμίζω γιά νά ἐξηγήσω πῶς ὅλα σ' αὐτό τόν κόσμο δέν ρυθμίζονται μέ παραγγέλματα. Νά ξεχνᾶμε εἶναι ἕνα πράγμα, ν' ἀπαρνιόμαστε τόν ἑαυτό μας εἶναι ἄλλο πράγμα. Ἐκεῖνοι, στόν αἰῶνα μας, πού ἰσχυρίστηκαν πῶς ἔκαναν πλήρη κι ὀριστική στροφή, ὅταν σήμανε ἡ ὥρα τοῦ κινδύνου, ἐπιστράτεψαν ξανά τά πιά βαθιά ἱερά τους γιά ν' ἀγωνιστοῦν ὑπέρ βωμῶν καί ἐστιῶν, νά περισώσουν ὄχι τήν ἐδαφική τους μόνον ἀκεραιότητα, ἀλλά τόν ἴδιο τόν ἠθικό ἑαυτό τους. Ἐνόσω ἡ ζωή θά ξετυλίγεται, καθώς λέει ὁ Χέγκελ γιά τό δραματικό ἔργο, μέσα σ' ἕνα κλίμα συγκρούσεων, ὁ καθένας θά ἔχει χρέος νά μήν ἀπαρνιέται τήν ταυτότητά του, νά μήν προδίνει τήν ἱστορία του, νά μήν ἀπιστεῖ στήν προέλευσή του.

Γιατί ὁ ἄνθρωπος δέν ἔχει μόνον βᾶθος χρόνου ἀτομικό. Ὅλο τό νόημα τῆς Ἱστορίας κρύβεται σέ τοῦτο ἀκριβῶς: στό ὅτι ἀποτελεῖ μία συντεταγμένη τοῦ χρόνου, πού διαφοροποιεῖ τόν ἄνθρωπο ἀπό τ' ἄλλα ἔμβια ὄντα καί τοῦ προσδιορίζει τήν ἀνθρωπιά. Ἄν δέν ὑπῆρχε αὐτό, ἡ Ἱστορία, ἡ πάντοτε πιτσιλισμένη ἀπό αἵματα, θά ἦταν μόνον ὅ,τι εἶπε ὁ Νίτσε, ἕνα ἀπέραντο αἴσχος. Καί οἱ ἰδεολογίες μαζί, πού ἔρχονται καί παρέρχονται.

Ἡ Βασιλεύουσα «Τό καύχημα τῶν ζώντων ὑπό τήν τοῦ ἡλίου ἀνατολήν»*

Φώτη Κόντογλου

[...] Οἱ ΦΡΑΓΚΟΙ, τή ζηλεύανε κι αὐτοί τήν Κωνσταντινούπολη, μά κρύβανε τόν θαυμασμό τους, και κάνανε πώς τήν καταφρονούσανε. Οἱ Σταυροφόροι πέσανε μέσα σάν και κείνους τούς χοίρους πού μπαίνουνε σέ χρυσοστολισμένη ἐκκλησιά, και δέν ἀφήσανε τίποτα πού νά μήν τό τσαλαπατήσουνε, γιατί δέν νιώθανε ὀλοτελα ἀπό τέχνη κι ἀπό γράμματα, μοναχά ὅσα ἦτανε γιά τό στομάχι και γιά τήν τσέπη, ἐκεῖνα τά κατακλέψανε. Και, μ' ὅλα ταῦτα, ὀλοένα κατηγορούσανε τούς Γραικοὺς, αὐτοί πού τούς γδύσανε, και πού φαινόντανε κοντά τους σάν διακονιარέοι μπροστά σέ ἄρχοντες πού βαστούσανε ἀπό ἄρχοντες.

Ἐνας τέτοιος γρουσουζης ζοχαδιακός πῆγε στήν Πόλη, βασιλεύοντας ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς. Τόν λέγανε Λιουτπράνδο, κι ἦτανε ἐπίσκοπος τῆς Κρεμόνας.

Στήν Πόλη τόν ἔστειλε ὁ αὐτοκράτορας Ὅθωνας ὁ Α', πού εἶχε στό μάτι τίς βυζαντινές ἐπαρχίες τῆς Ἰταλίας και τῆς Σικελίας, κι ἐπειδή δέν μπορούσε νά τίς πάρει, σκέφτηκε νά ζητήσει γιά τόν γιό του, πού ἦτανε ἀκόμα παιδί, τήν ἐγγονή τοῦ αὐτοκράτορα τῆς Πόλης Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογέννητου. Πρίν νά κάνει αὐτό τό

σχέδιο, πῆγε και πολιορκησε τό Μπάρι· μά, ἐπειδή δέν τά κατάφερε νά τό πάρει, γιατί οἱ Βυζαντινοὶ πολεμήσανε γενναῖα, ἔστειλε αὐτόν τόν Λιουτπράνδο νά πάγει στήν Πόλη νά κάνει τό συμπεθεριό, μέ σκοπό νά πάρει γιά προικιά ὅσα δέν μπόρεσε νά πάρει μέ τό σπαθί του.

Στήν Πόλη εἶχε πάγει κι ἄλλη φορά ὁ Λιουτπράδος πρεσβευτής, σταλμένος ἀπό τόν βασιλιά τῆς Ἰταλίας Μπερανζέρο, τόν λεγόμενο Φιλάργυρο. Τότε ἦτανε διάκος, και καλοπέρασε. Τούτη τή φορά ὁμως κατάλαβε ἀπό τήν πρώτη στιγμή πώς δέν θά τόν χωνεύανε, ἀπό τίς μηχανορραφίες πού εἶχε κάνει.

Δέν ἦταν πιά βασιλιάς ὁ καλοκάγαθος Κωνσταντίνος ὁ Πορφυρογέννητος, ἀλλά ἕνας σκληρός πολεμιστής, ὁ Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς, πού δέν χάριζε κάστανά, κι οὔτε ἔπαιρνε ἀπό ἀλεπουδοευγένειες [...].

Ὁ Λιουτπράνδος λοιπόν δέν εὐρῆχε αὐτά πού ἔλπιζε, κι ὀλοένα γρίνιαζε κι ἔβριζε τούς Γραικοὺς, και πιά πολύ τόν βασιλιά, πού δέν τοῦ ἔκανε τήν ὑποδοχή πού περίμενε, γιατί λογάριζε τόν Ὅθωνα γιά ἕναν τυχοδιώκτη βάρβαρο, πού ἤθελε ν' ἀρπάξει τήν Ἰταλία ἀπό τήν θεοσκέπαστη βασιλεία τῆς Κωνσταντινούπολης. Ὁ

* Ἀπόσπασμα ἀπό τό ἔργο του «Ἡ πολεμένη Ρωμιοσύνη», ἐκδ. Ἀστέρως, 1975.

κακόμοιρος ὁ Φράγκος, κοντά στ' ἄλλα, ἦτανε κι ἄρρωστος ἀπὸ τὸ στομάχι του. Γράφει λοιπὸν στ' ἀφεντικά του, στὸν Ὅθωνα καὶ στὴ γυναίκα του Ἀδελαΐδα:

«Φτάξαμε στὴν Κωνσταντινούπολη στίς 4 Ἰουνίου καὶ μᾶς ὑποδεχτήκανε, γιὰ νὰ σᾶς ντροπιάσουνε, μέ μεγάλη περιφρόνηση. Μέ κλείσανε σ' ἓνα παλάτι, ἀληθινὰ πολὺ μεγάλο, πλὴν ἐκεῖ μέσα ἔκανε ἓνα κρῦο καὶ μιὰ ζέστη ἀνυπόφορη. Ἦτανε καὶ τόσο μακριὰ ἀπὸ τὸ βασιλικὸ παλάτι, πού λαχάνιαζα ὡς νὰ πάγω ἐκεῖ πέρα, γιατί δὲν πηγαινα καβάλα, ἀλλὰ μέ τὰ πόδια».

Ὅτι βλέπει στὴν Πόλη, τοῦ φαίνεται στραβὸ καὶ κουτσὸ μπροστά στά δικά τους, ἀκόμα καὶ τ' ἄλογα καὶ τὰ γαϊδουρία. Ἀφοῦ λέγει ἓνα σωρὸ κατηγόριες, νὰ τί γράφει γιὰ τὸν βασιλιά:

«Στίς 7 Ἰουνίου, τὴ μέρα τῆς Πεντηκοστῆς, μέ μπάσανε σέ μιὰ μεγάλη αἵθουσα, πού τὴ λένε αἵθουσα τοῦ στέμματος. Ἐκεῖ καθότανε ὁ Νικοφόρος, ἓνας ἄνθρωπος μέ ὄψη ἀγριωπῆ, πού μοιάζε σάν κοντοπίθαρο, μέ μιὰ χοντρή κεφάλαι, μέ κάτι μικρὰ μάτια σάν ἀσπάλακας, μέ γένια πυκνὰ καὶ κοντά, λίγο σταχτιά σάν τ' ἀλατοπίπερο, ἄσκημος καὶ μακρολαίμης. Τὰ μακριὰ καὶ πυκνὰ μαλλιά του τὸν δείχνουνε ἴδιο ἀγριογούρουνο, τὸ χρῶμα πού ἔχει τὸ πρόσωπό του τὸν κάνει νὰ μοιάζει σάν Αἰθίοπας· νὰ μὴ σοῦ τύχει νὰ τὸν δεῖς τὰ μεσάνυχτα! Βάλε κοντά σ' αὐτὰ μιὰ κοιλιὰ πρησιμένη, κάτι μεριά πολὺ μακριὰ ἀναλόγως τὸ μπόγι του, κάτι γάμπες κοντές, κάτι φτέρνες καὶ κάτι ποδάρια ἀκανόνιστα. Ἦτανε ντυμένος μ' ἓνα ροῦχο ἀκριβὸ κι ἐπίσημο, μὰ πολὺ παλιό, ξεθωριασμένο καὶ πολυφορεμένο. Ἡ κουβέντα του ἦτανε ἀπότομη κι ἡ ματιὰ του σάν τῆς πονηρῆς ἀλεπούς. Ἦτανε ἓνας Ὀδυσσεὺς γεμᾶτος

πονηριές. Ἐσεῖς, ἀφεντάδες μου καὶ βασιλιάδες μου, μοῦ φανήκατε πάντα ἔμορφοι, μὰ τώρα πόσο πιὸ ἔμορφοι μοῦ φαινόσαστε! Πάντα μεγαλόπρεποι, μὰ τώρα πόσο πιὸ μεγαλόπρεποι μοῦ φαινόσαστε! Πάντα δυνατοί, μὰ τώρα πόσο πιὸ δυνατοί!...» –κι ἔτσι τραβᾷ ἡ δοξολογία.

Ἄλλοι τοῦ καιροῦ ἐκείνου παριστάνουνε τὸν Φωκᾶ πὼς ἦτανε μέν ἄσκημος, ἀλλὰ πολὺ ἐπιβλητικός, καβάλα ἀπάνω στ' ἄγριο τ' ἄλογό του. Οἱ στρατιῶτες τὸν θαυμάζανε καὶ τὸν ἀγαπούσανε καὶ τοῦ ἔχανε βγάλει τραγούδια, πού τὰ τραγουδούσανε ἀπὸ τὴ Μαύρη Θάλασσα ἴσαμε τὴ Μεσοποταμία. Εἶχε γίνεи μαῦρος σάν ἀράπης, ἀπὸ τίς μακρινές ἐρημιές πού ἔχε περάσει σέ εἴκοσι πολέμους ὅπου ἔχε κάνει καὶ πού ἦτανε νικητῆς.

Ὁ Λιουτπράνδος γράφει παρακάτω:

«“Θά ἔπρεπε, κι αὐτὸ ἦτανε κι ἡ δικὴ μας ἐπιθυμία, νὰ σέ ὑποδεχτοῦμε μέ τιμὴ καὶ μέ ἀγάπη”, ἄρχισε νὰ λέγει ὁ βασιλιάς, “μὰ δὲν μπορούσε νὰ γίνεи ἔτσι”. Κι ὕστερα, μέ φωνὴ θυμωμένη, μοῦ λέγει: “Ἐξήγησέ μου, γιατί ὁ ἀφέντης σου μπῆκε μέσα στά σύνορα τῆς βασιλείας μου, καὶ χάλασε τίς χῶρες μας μέ τὴ φωτιά καὶ μέ τὸ σπαθί; Εἴμαστε φίλοι καὶ σκοπεύαμε νὰ δέσουμε μιὰ συμμαχία, κάνοντας ἓνα συμπεθεριό”. “Ἡ χώρα πού τὴ λογαριάζεις γιὰ ἓνα κομμάτι τοῦ βασιλείου σου”, τοῦ ἀποκρίθηκα, “εἶναι ἀπὸ τὸ αἶμα κι ἀπὸ τὴ γλῶσσα τῆς χτῆμα ἐκείνου πού ἐξουσιάζει τὴν Ἰταλία. Κι ἔπρεπε νὰ χρωστᾶς χάρη στὸν ἀφέντη μου, πού σοῦ ἄφησε αὐτὴ τὴ χώρα, ἀφοῦ πῆρε μέ τ' ἄρματα τὴν Ἰταλία καὶ τὴ Ρώμη”».

Ἦστερα εἶπε στὸν Φωκᾶ πὼς ἦλθε γιὰ νὰ ζητήσῃ σέ γάμο τὴ βασιλοπούλα γιὰ τὸν γιό τοῦ ἀφέντη του, γιὰ νὰ γίνουने φίλοι:

«Τότε ὁ Νικηφόρος μοῦ ἔκοψε τήν κουβέντα καί μοῦ ἔπε: “Εἶναι περασμένες οἱ δύο, κι εἶναι ὥρα νά πάγω στήν παράταξη. Ἄς κάνουμε αὐτό πού μᾶς καλεῖ ἡ τάξη, καί θά δώσουμε ἀπόκριση στά λεγόμενά σου στόν πρεπούμενον καιρό”».

Κατόπιν ἱστορίζει τήν παράταξη καί τά βρίσκει ὅλα στραβά κι ἀνάποδα.

«Σάν φάνηκε», γράφει, «ὁ Νικηφόρος καβάλα στ’ ἄλογο ἴδιος μ’ ἓνα ἔκρωμα γαντζωμένο, οἱ ψαλτάδες ψέλνανε δυνατά: “Νά τ’ ἄστρο τῆς αὐγῆς! Ὁ ἥλιος πού βγαίνει ἀπό τήν ἀνατολή! Ὁ θάνατος τῶν Σαρακηνῶν, Νικηφόρε Φωκᾶ αὐτοκράτορα! Τοῦ αὐτοκράτορα Νικηφόρου πολλά τά ἔτη!”. Πόσο πιό καλά καί πιό σωστά θά λέγανε: “Κούτσουρο καρβουνιασμένο, γέρο ξεκουτιασμένο, ἄσκημε, παραλυμένο, μαλλιαρέ ἀγριάνθρωπε, βουνίσιε, γενάτε καί χοντρομαθημένη Καππαδόκη”».

Τήν ἴδια μέρα ὁ βασιλιάς τόν προσκάλεσε στό γιορταστικό τραπέζι πού θά γινότανε στό Τρίκλινο μέ τά δεκαεννιά τραπέζια, πού τρώγανε ξαπλωμένοι στά μιντέρια. Τά μαχαιροπήρουνα, τά πιάτα, τά κανάτια, τά ποτήρια, ἦτανε ὅλα ἀπό καθαρό χρυσάφι. Τά πιό ἔμορφα ὀπωρικά σερβιρίζοντανε μέσα σέ κοῦπες χρυσές, ἀπάνου σέ κάτι σκαλιστά ἀμαξάκια. Ὅση ὥρα τρώγανε, τραγουδούσανε τά παιδιά τοῦ παλατιοῦ. Μά ὁ Φράγκος δεσπότης ἦτανε νευριασμένος κι ὅλο χολή ἔσταζε

ἀπό τό στόμα του. Ὁ βασιλιάς τόν πῆρε κοντά του κι ἄρχισε νά τοῦ μιλά γιά στρατιωτικά ζητήματα· καί τόν ρώτησε πειραχτικά, γιατί οἱ στρατιῶτες τοῦ Ὁθωνα δέν μπόρεσαν νά πάρουνε τό Μπάρι, μιά μικρή πολιτεία.

«Θέλησα νά τοῦ δώσω τήν ἀπόκριση, μά μοῦ ἔκανε νόημα νά σωπάσω καί μοῦ ἔπε περιφρονητικά: “Σεῖς δέν εἴσατε Ρωμαῖοι, εἴσατε Λομπαρδοί”».

Ὁ Λιουτπράνδος τοῦ ἀποκριθῆκε θυμωμένα – «κι ὁ Νικηφόρος μέ πρόσταξε μέ τό χέρι του νά σωπάσω, εἶπε νά σηκώσουνε τό τραπέζι καί σέ μένα νά πάγω στό καταραμένο σπίτι μου».

Σέ κάποια ἄλλη γιορτή ἦτανε ὁ Λιουτπράνδος, νευριασμένος καί κακόκεφος, κατά τά συνηθισμένα, καί καθότανε μουρμουρίζοντας, γιατί δέν τόν βάλανε στήν πρωτοκαθεδρία.

«Ὡστόσο», λέγει, «ὁ ἅγιος βασιλεύς θέλησε νά μέ βγάλει ἀπό τή στενοχώρια του στέλνοντάς μου ἓνα ἀρχοντικό δῶρο· μοῦ ἔστειλε ἀπό τά καλύτερα φαγητά του, κι ἓνα πιάτο ἀρνίσιο κρέας πολύ νόστιμο, ἀπό τό ἴδιο πού ἔχε φάγει καί κεῖνος, μαγειρεμένο μέ ἐξαίσινα τέχνη καί μέ πολύ πιπέρι, μέ σκόρδο καί μέ κρεμμύδι καί μέ μιά σάλτσα ἀπό ψάρι».

Μ’ ὅλο πού δέν ἤρε τίποτα σωστό ὡς που ἔφυγε ἀπό τήν Πόλη, λέγει πώς οἱ Γραικοί ζούσανε πλουσιοπάροχα.

Ἡ μέριμνα γιά τό περιβάλλον στήν Κωνσταντινούπολη, τήν «Βασιλίδα τῶν Πόλεων»*

Ἰ. Μ. Χατζηφώτη,
συγγραφέα

«Ἡ Πόλις ἦτον τό σπαθίν, ἡ Πόλις τό
κοντάριν,
ἡ Πόλις ἦτον τό κλειδίν τῆς Ρωμανίας
ὄλης,
κ' ἐκλείδωνε καί σφάλιζεν ὄλην τήν Ρω-
μανίαν,
καί ὄλον τό Ἄρτζιπέλαγος ἐσφικτοκλεί-
δωνέν το...».

Στούς στίχους αὐτούς τοῦ ἀνώνυμου
Σποιητῆ «Θρήνου τῆς Κωνσταντινου-
πόλεως», πού δημοσίευσε τό 1880 στόν
πρῶτο τόμο τῆς «Bibliothèque Grecque
vulgaire» (Παρίσι) ὁ Αἰμίλιος Legrand,
σσ. 169-202, πρόκειται γιά τούς στίχους
614-617, παρέχεται ἀνάγλυφη ἡ σημα-
σία καί ὁ ρόλος τῆς Κωνσταντινούπολης
στή ζωή ὀλόκληρης τῆς Αὐτοκρατορίας.
Ὅπως σημειώνει ὁ D.C. Esseling, «τό
σχέδιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξε-
πονήθη κατά τό δυνατόν ὁμοιότατον
πρός τό τῆς Ρώμης, μέ τή διαίρεσιν τῆς
πόλεως εἰς δεκατέσσαρα τμήματα, μέ
τόν ἰππόδρομον, μέ τάς ἀγοράς, ἀλλ'
ὅμως αἱ κυριώτατοι ὁδοί εἶχον, ὅπως εἰς
τάς πόλεις τῆς Συρίας, κιονοστοιχίας
ἐνθεν καί ἐνθεν, αἱ δέ μεγάλαι δεξαμε-
ναί αὐτῆς κατεσκευάσθησαν κατά τό
αὐτό σύστημα καθ' ὃ καί αἱ τῆς Ἀλεξαν-
δρείας» (Βυζάντιον καί Βυζαντινός Πο-

λιτισμός, μτφρ. Σ. Κ. Σακελλαρόπου-
λος, ἐκδ. Γ. Παπακωνσταντίνου, Ἀθή-
ναι, σελ. 123). Ὁ ἴδιος (ὄπ. παρ., σελ. 7)
περιγράφει καί σημασιολογεῖ τή γεω-
γραφική θέση τῆς Βασιλεύουσας ἢ Βα-
σιλίδος τῶν πόλεων, ὅπως εὐστοχα ἔχει
ἀποκληθεῖ ἡ τοῦ Κωνσταντίνου (τοῦ
Μεγάλου) πόλεως, ὡς ἐξῆς:

«Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πορθμοῦ, ὅστις ἐνώ-
νει τήν Μεσόγειον πρὸς τήν Μαύρην
Θάλασσαν, ἀνοίγεται εἰς ἕκτασιν ἐνός
καί ἡμίσεος μιλίου στενόπορος κολπί-
σκος, τοῦ ὁποῦ τὰ βαθέα ὕδατα προ-
στατευόμενα κατά πάσης ἀμμώδους
ἐμφράξεως ὑπό ἰσχυρῶν θαλασσίων
ρευμάτων καί τῆς συρροῆς ἐνός ποτα-
μοῦ, σχηματίζουσιν ἕνα φυσικόν λιμένα,
εἰς ὃν δύνανται ἀσφαλῶς καί ἀπηλλαγ-
μένα παντός φόβου προσβολῆς νά προ-
σορμίζωνται ἀπειράριθμα σχεδόν
πλοῖα. Ἐπί τῆς δυτικῆς ὀχθῆς τοῦ κολπί-
σκου τούτου, ἐκτείνεται ἡ πόλις ἐπάνω
εἰς μίαν γλῶσσαν γῆς, ἣτις εἶναι στενο-
τέρα κατά τήν ἄκραν. Ἐξ ἀμφοτέρων
τῶν μερῶν ἡ θάλασσα σχηματίζει φυσι-
κόν ὀχύρωμα, τό δέ μέρος, τό πολύ μι-
κρότερον, τό ὁποῖον ἀντικρῦζει τήν
ἡπειρον, εὐκόλον εἶναι τελείως νά ὀχυ-
ρωθῇ.

* Ἰ. Μ. Χατζηφώτη: «Ἀπό τό Βυζάντιο στό Νέο Ἑλληνισμό», μελετήματα τέχνης γιά τήν ὀρθό-
δοξη Ρωμοσύνη, τ. α', Κάδμος 2001, σσ. 251-258.

Κυπριακός θρῆνος, ὅπως ἔδειξε ὁ Ε. Γ. Κριαρᾶς, πού τόν ἐξέδωσε καί κριτικά, μέ τόν τίτλο: «Ἀνακάλημα τῆς Κωνσταντινούπολης», ἀναφέρεται μέ θαυμασμό στήν ὁμορφιά καί τά μνημεῖα, μέ τήν ὁποία τή στόλισαν ὄχι μόνον ὁ ἰδρυτής της, ἀλλά καί οἱ ἐπιγενόμενοι Βυζαντινοί Αὐτοκράτορες (στίχοι 95-100, 106-107).

«Αὐτός λοιπόν ἐκόσμησε ὁ μέγας Κωνσταντῖνος
τὴν πόλιν τὴν ἑξακουστήν, ἣν βλέπεις
καί ἀκούεις,
καθὼς τὴν κλῆσιν ἔβαλε καί τὴν ἐπωνυμίαν.
Ὅμοίως Ἰουστινιανὸς ἐκόσμησε μέγαν
ἔκτισε τὴν ἁγίαν Σοφίαν, τό θέαμα τό μέγα,
παραπλησίον γέγονε Σιών τῆς Παναγίας...
Ὅταν εἰς νοῦν τά θυμηθῶ τῆς Πόλεως
τά κάλλη
στενάζω καί ὀδύρομαι καί τύπτω εἰς τό στήθος».

Ἡ ἵδρυση καί τά ἐγκαίνια

Ἡ ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ἀρχίζει τό 324 μ.Χ., τόν χρόνο ἀκριβῶς πού θεμελιώθηκε ἡ Κωνσταντινούπολη, ὅπως ἀκριβῶς ἡ ἄλωσή της τό 1453 ὀριοθετεῖ καί τό τέλος της (ἐπιβίωσε γιά λίγα μόνο χρόνια ἡ Αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζούντας). Βέβαια, τό 324, ὅπως ὀρθά σημειώνει ἡ Αἰκ. Χριστοφιλοπούλου, σταματοῦν οἱ διωγμοί κατά τῶν Χριστιανῶν καί ἀναγνωρίζεται ὁ Χριστιανισμός ὡς ἐπίσημη θρησκεία, γεγονός ἰδιαίτερα σημαντικό γιά τὴν περαιτέρω πορεία καί ἀνέλιξη τῆς Αὐτοκρατορίας (Βυζαντινὴ Ἱστορία, Α' 324-

610, Ἀθῆναι 1975, σελ. 21). Ἡ θεμελίωση τῆς Κωνσταντινούπολης ἔγινε στίς 8 Νοεμβρίου 324 καί τά ἐγκαίνια της στίς 11 Μαΐου 330 ἀπὸ τόν Μεγάλον Κωνσταντῖνον.

Ἡ ἴδια ἡ Κωνσταντινούπολη στὸν λεγόμενο «Θρῆνον τῶν τεσσάρων Πατριαρχείων Κωνσταντινούπολης, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καί Ἱερουσαλήμ», πού ἐξέδωσε τό 1901 ὁ Κάρολος Κρουμπάχερ, προσωποποιεῖται καί λέγει γιά τὴν θέση της, ἀλλά καί γιά τό Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, πού εἶχε τὴν ἔδρα του σ' αὐτήν (στίχοι 39-42):

«Ἀλλὰ ἐγὼ βασίλισσα ἤμουν στεφανωμένη,
μέ τὴν κορώναν καθόμουν καί τώρα ἔμαι θλιμμένη,
πού βλέπω τὴν ἁγίαν Σοφίαν –κ' ἔχω κακὴν καρδίαν–,
ὅπου τόν τό πατριαρχεῖον κ' εἶχε πολλὴν ἀξίαν...».

Στὴν πρωτεύουσα τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους δέ γινόταν αὐθαίρετη δόμηση. Τά σπίτια κτίζονταν μέ πολλή προσοχή καί μεγάλη φροντίδα ὡς πρὸς τό περιβάλλον. Ἔτσι ἦταν φυσικό νά προκαλεῖ στοὺς ξένους ἐπισκέπτες της αἰσθήματα θαυμασμοῦ.

Προστασία περιβάλλοντος - Ἰδρυση Μονῶν

Γενικά, οἱ Βυζαντινοὶ διακρίνονταν γιά τὴν φυσιολατρία τους. Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ παρατήρηση τοῦ Ράνισμαν: «Ἀγαποῦσαν πολὺ τά ὠραῖα τοπία. Οἱ ὠραῖοι κῆποι τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα περιγράφονται μέ ἀληθινὸ οἶστρο καί τά μοναστήρια τους τά χτίζανε σέ τοποθεσίες πού δέσποζαν πάνω ἀπὸ τίς ὠραιότερες θέσεις πού μποροῦσαν νά βροῦν» (Ὁ

Βυζαντινός Πολιτισμός, ὄπ. παρ., σελ. 248).

Ἡ ἴδια ἡ Κωνσταντινούπολη εἶχε θαυμάσια μοναστήρια, πού εἶχαν ἀνεγερθεῖ σέ πανέμορφες τοποθεσίες, εἶχαν αὐλές γεμάτες λουλούδια καί προσέλκυαν λογίους καί μορφωμένους μέ τά καλλιγραφικά ἐργαστήρια, τά τυπογραφεῖα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅπου ἀντιγράφονταν τά διάφορα βιβλία, ὄχι μόνο τά ἐκκλησιαστικά ἀλλά καί τῆς θύραθεν γραμματείας. Λειτουργοῦσαν ἀκόμη σημαντικά κοινωφελῆ ἰδρύματα, μεταξύ τῶν ὁποίων νοσοκομεῖα, γηροκομεῖα, ὄρφανοτροφεῖα, ἀλλά καί ξενῶνες, στούς ὁποίους παρεῖχαν πλήρη φιλοξενία.

Δέν ἦταν μόνο ἀνδρικά, ἀλλά καί μεγάλα γυναικεῖα μοναστήρια, πού γιά νά διοικηθοῦν χωρίζονται σέ ἐπιμέρους τμήματα. Γιά τά μοναστήρια τῆς Κωνσταντινούπολης λέγει ὁ θρῆνος, πού ἐξέδωσε ὁ Legrand (ὄπ. παρ., στίχοι 240-241):

*«Ποῦ εἶν' τά μοναστήρια σου, ποῦ εἶν' οἱ καλογῆροι,
παπάδες, ψάλτες, ἱερεῖς καί κοσμικοὶ
ὁμοῦ τε...».*

Τό πρῶτο μοναστήρι ἦταν ἡ Ἁγία Σοφία, Καθέδρα τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πού ἀναφέρεται στούς θρήνους ὡς τό «μέγα μοναστήρι». Αὐτό δέν πρέπει νά παραξενεύει, ἀφοῦ πάντοτε εἶχε μοναστηριακή δομή ἢ περί τόν Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως αὐλή μέ τούς ἐσωκατάκοιλους ἀξιωματούχους τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Καί σήμερα ἀκόμη, στό ἱστορικό καί μαρτυρικό Φανάρι, διατηρεῖται ἡ ἴδια αὐτή μοναστηριακή ζωή, δομή κ.λπ.

Μιά ἰδέα ποῦ ἔκτιζαν οἱ Βυζαντινοὶ τά

μοναστήρια τους ἀλλά καί γιά τό πράσινο πού τά περιέβαλλε μποροῦμε νά πάροουμε εἴτε στό Ἅγιον Ὅρος εἴτε στό Μετέωρα. Ἡ κηπουρική ἦταν πάντοτε προσφιλῆς ἐνασχόληση τῶν μοναχῶν. Ἔργο εἰρηνικό, τοῦς ἦταν ἀπαραίτητο γιά τή διατροφή τους. Ὁ Ἁγάπιος μοναχός ὁ Κρής συνέγραψε τό περίφημο «Γεωπονικόν», βιβλίο χαρακτηριστικό τῶν ἐνδιαφερόντων αὐτῶν, πού τυπώθηκε τό 1850 στή Βενετία. Οἱ Βυζαντινοὶ γενικά ἔδειχναν ἰδιαίτερη μέριμνα γιά τό περιβάλλον, ἀγαποῦσαν τό πράσινο καί γενικά σέβονταν τή Δημιουργία. Σ' αὐτό συνέβαλε, ἡ ὀρθόδοξη θεολογία γιά τή στάση τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι στήν Κτίση. Μέ ἄφατη θλίψη ὁ θρηνωδός τῆς Ἄλωσης ἀναφέρεται στούς θησαυρούς καί τίς ὁμορφιές τῆς Κωνσταντινούπολης:

«Ποῦ καί τά θεῖα λείψανα πολλῶν σοφῶν ἀγίων, / ὁπού ἐζῆσαν ἐπί γῆς ἀγγελικόν τόν βίον, / κ' ἔλαμψαν ὡς ὁ ἥλιος διά κατορθωμάτων / καί ἐναρέτων πράξεων καί τῶν λαμπρῶν θαυμάτων; / Ποῦ εἶν' τά πανηγύρια, ποῦ εἶν' οἱ παρρησίες / ἐκεῖνες ὅπ' ἐγίνονταν μέσον στές ἐκκλησίες; / Ποῦ εἶν' ἡ εὐσέβεια καί ἡ δοξολογία, καί τῶν συνόδων τῶν ἑπτὰ ἢ πίσις ἢ ἁγία; / Ἀλλοίμονον, Ἐπτάλοφε, καί πῶς ἐκαταστάθης, / τώρα σ' ἐτοῦτον τόν καιρόν τόσα κακά νά πάθης; / Ἐσένα σέ εὐλόγησαν οἱ ἅγιοι πατέρες / καί τώρα πῶς ἐξέπεσες κ' ἔχεις κακές ἡμέρες; / Ἐπαυσαν οἱ παρράκλητες καί οἱ δοξολογίες, / ἐκεῖνες ὅπ' ἐγίνονταν μέ προσευχές ἁγίες. / Ποῦ εἶν' ὁ περιβόητος ναός ὁ τῆς Σοφίας, / ἐκεῖνος ὁ ὑπέρλαμπρος καί πλήρης εὐλογίας;... Ποῦ τῆς Βλαχέρνας ὁ ναός, ἢ βρούσις τῶν θαυμάτων, / ἐξ οὗ ἀπολαμβάνομεν πηγῆν τῶν ἱαμάτων; / Ναόν τοῦ

Παντοκράτορος τόν περιφουμισμένον /
τώρα τόν βλέπω ἔρημον καί καταφρο-
νεμένον. / Ποῦ εἶν' τά μοναστήρια πού
ἦσαν κοντά σου; / τώρα τά βλέπω ἔρη-
μα διά τό ὄνομά σου! / Ποῦ εἶν' τά σπου-
δαστήρια κ' ἡ γνώσις τῶν γραμμάτων /
καί τῆς σοφίας ἡ πηγῆ, βάθος τῶν νοη-
μάτων; / Ποῦ εἶν' οἱ σχολαστικοί μέ τήν
πολλήν σοφίαν, / αὐτοί ὅπ' ἔστερέωσαν
τήν πίστιν τήν ἀγίαν; / ὁπώτρειαν σάν
ποταμοί, σάν βρυῦσες ἀναβροῦσαν, / ὅλα
τ' ἄστρα τ' οὐρανοῦ μέ γνώσιν ξεμε-
τροῦσαν; / Ποῦ εἶν' τά τόσα ἀγαθά πού
ἦσουν στολισμένη, / ὡσάν αὐτόν τόν
οὐρανόν ἦσουν ζωγραφισμένη;».

Οἱ διάφοροι ποιητές, θρηνωδοί, ἱστο-
ριογράφοι κ.ἄ. συγγραφεῖς τήν ἀποκα-
λοῦν «λαμπράν», «χρυσῆν», «ἐνδοξον»
κ.λπ. καί σέ ὄλους αὐτούς τούς χαρα-
κτηρισμούς ἀντικατοπτρίζεται τό κάλ-
λος τῆς τό ὑλικό καί τό πνευματικό, οἱ
θησαυροί, ἡ ἱστορία, οἱ μεγάλες ὥρες κ'
ἡ δόξα πού γνώρισε, τά ἀξιοθαύμαστα
μνημεῖα, τά παλάτια, οἱ ναοί, τά μονα-
στήρια, οἱ βιβλιοθήκες, τά διδασκῆρια,
οἱ κῆποι, πού ὁ Ράνσιμαν περιγράφει
στό ἔργο του «Βυζαντινός Πολιτισμός»
(ὅπ. παρ., σσ. 207-208):

«Ὁ ταξιδιώτης πού ἐρχόταν ἀπό τή
θάλασσα, ἀπό τό νότο ἢ ἀπό τή δύση,
καθώς πλησίαζε τήν Πόλη, ἔβλεπε στό
δεξί του χέρι τούς θόλους καί τίς σκεπα-
σμένες μέ κεραμίδια στοές τοῦ Μεγάλου
Παλατίου, τήν Ἁγία Σοφία νά ὑψώνεται
ἀπό πίσω καί κήπους νά ἀπλώνονται ὡς
κάτω στό Βόσπορο. Ὑστερα ἔβλεπε τόν
πελώριο κυρτό τοῖχο, πού ἀκόμα καί σή-
μερα ὑποστηρίζει τό νότιο ἄκρο τοῦ Ἰπ-
ποδρόμου, νά ὑψώνεται πάνω ἀπό τό
κομφό λιμάνι τοῦ παλατιοῦ, τήν ἐκκλη-
σία τῶν Ἁγίων Σεργίου καί Βάκχου καί
πιό χαμηλά μιά συνοικία μέ παλάτια μι-

κρότερα. Στά ἀριστερά τό θαλάσσιο
τεῖχος, μέ τούς ἀραιούς πύργους του,
ἦταν κατά διαστήματα κομμένο, καί στά
σημεῖα αὐτά ὑπῆρχαν μικρά τεχνητά λι-
μάνια γιά τά πλοῖα πού δέν ἤθελαν νά
κάμουν τό γύρο ὡς τόν Κεράτιο κόλπο.
Γύρω ἀπό τά λιμάνια αὐτά ἦταν ἕνα
πλῆθος σπίτια πυκνοχτισμένα. Ἀπό πί-
σω, κυρίως στήν κοιλάδα τοῦ μικροῦ πο-
ταμοῦ Λύκου, ὑπῆρχαν περιβόλια μέ
ὀπωροφόρα δέντρα, ἀκόμη καί χωράφια
μέ σιτάρι, στήν κορυφή ὅμως τοῦ λόφου
δέσποζε ἡ ἐκκλησία τῶν Ἁγίων Ἀπο-
στόλων καί ἄλλα μεγάλα κτίρια. Λίγο
ἀριστερότερα τό τοπίο γινόταν πιό
ὀμαλό. Στήν ὄχθη βρισκόταν ἡ πολυάν-
θρωπη συνοικία τοῦ Στουδίου μέ τό ξα-
κουστό μοναστήρι τῆς.

Ἀπό πίσω ἔβλεπε κανεῖς τό ἐπάνω μέ-
ρος τῶν χερσαίων τειχῶν, καθώς κατέ-
βαιναν πρός τή θάλασσα. Καί ἔξω ὅμως
ἀπό τά τείχη τά σπίτια τῶν προαστίων
ἦταν πυκνά σέ μιά ἀπόσταση τριῶν πε-
ρίπου χιλιομέτρων κατά μήκος τῆς ἀ-
κτῆς. Ἀπό τήν πλευρά τοῦ Κερατίου
κόλπου, ἡ ὄψη τῆς Πόλης ἦταν τελείως
διαφορετική. Οἱ πιό ἀπότομες πλαγιές,
πού ἀνέβαιναν στήν κεντρική κορυφή,
ἦταν γεμάτες σπίτια, ἐκτός ἀπό τή συ-
νοικία τοῦ φρουρίου στήν ἀνατολική
ἄκρη καί τήν ἀκόμη μεγαλύτερη περιοχῆ
τῶν Βλαχερνῶν, στό ἀκρότατο δυτικό
σημεῖο, ὅπου ἕνα αὐτοκρατορικό παλά-
τι καί μιά πολύ ἱερή ἐκκλησία ἔδιναν σέ
ὄλη τή συνοικία τόνο ἀρχοντιᾶς. Στό
ἐνδιάμεσο βρισκόταν τό κέντρο τῆς
ἐμπορικῆς δραστηριότητος τῆς Πόλης».

Μιά σπάνια ἀρχιτεκτονική, αἰσθητική
καί περιβαλλοντική ἀρμονία καί ὁμορ-
φιά, πού μετά ἀπό τόσα χρόνια, κατα-
στροφές καί ἀλλαγές, συγκρατεῖ κάτι
ἀπό τήν ἀλλοτινή τῆς δόξα...

Ἡ ἁγία βασιλομήτωρ Ἑλένη στή δυτική παράδοση

Κωνσταντίνου Χαραλαμπίδη,
Ὁμότ. Καθηγ. Ἀριστοτελείου Πανεπ. Θεσ/νίκης

ΗΜΗΤΕΡΑ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου (324-337) (Flavia Julia Helena Augusta), πού γεννήθηκε μᾶλλον στή Ναϊσό τῆς Μοισίας, τή σημερινή πόλη Nissa (Nissa) τῆς Σερβίας, σέ παραπόταμο τοῦ Μοράβα, σύζυγος τοῦ Κωνσταντίου Χλωροῦ (305-306), τιμήθηκε δεόντως στόν ἐπίγειο βίο της. Φαίνεται, ὅτι δέχθηκε τή χριστιανική πίστη ἀπό τόν γιό της, σύμφωνα μέ τόν Εὐσέβιο (*Βίος Κωνσταντίνου Γ'*, 47,2), ἔλαβε τόν τίτλο τῆς αὐγούστης (τιμητική προσηγορία τῶν γυναικῶν μητέρων, ἀδελφῶν καί θυγατέρων τῶν Καισάρων), ἀπεικονίσθηκε σέ νομίσματα καί μία πόλη τῆς Βιθυνίας ἔλαβε τήν ὀνομασία της ἀπ' αὐτήν. Ἡ ἁγία Ἑλένη τιμᾶται ὄχι μόνο στήν Ἀνατολή (στίς 21 Μαΐου μαζί μέ τόν αὐτοκράτορα ἅγιο Κωνσταντῖνο), ἀλλά καί στή Δύση (στίς 18 Αὐγούστου).

Ἡ ταπεινῆς καταγωγῆς stabularia (ιδιοκτήτρια πανδοχείου) ἀναδείχθηκε σέ εὐσεβῆ εὐεργέτιδα, τόσο τῆς Ἀνατολῆς ὅσο καί τῆς Δύσης. Κατέστη ἐπιφανῆς γιά τήν εὕρεση τοῦ Τιμίου Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ καί τήν κατασκευή παλαιοχριστιανικῶν βασιλικῶν, ὅπως ἐκεῖνη τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων στήν Κωνσταντινούπολη, πού ἔκτισε μαζί μέ τόν γιό της, τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ στήν Βηθλεέμ καί τῆς Γεθσημανῆ στό Ὅρος τῶν Ἑλαιῶν.

Στή Ρώμη, μετά τή νίκη τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου στή Μιλβία γέφυρα, στίς 28 Ὀκτωβρίου τοῦ 312, κατά τοῦ Μαξιαντίου, ἡ ἁγία Ἑλένη ἀνίδρυσε τή βασιλική τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, κοντά στό Λατερανό (Santa Croce in Gerusalemme) ἢ Σεσσοριανή βασιλική, ἀπό τό πλησίον κείμενο Σεσσοριανό ἀνάκτορο. Ἡ ἐκκλησία ὑπέστη ἀνανεώσεις καί ὀλοκληρωτικές ἀνακατασκευές ἀπό τόν ΙΒ' ἕως τόν ΙΔ' αἰ. Ἀπό τόν καλλιτεχνικό διάκοσμο της σώζονται, μεταξύ ἄλλων, παραστάσεις ἀπό τήν εὕρεση καί τίς τιμές πρός τόν Τίμιο Σταυρό, ὅπως τῆς ἁγίας Ἑλένης ἀνερχόμενης στόν οὐρανό, ἔργο τοῦ Corroldo Giaquinto (1744), ἡ ἐμφάνιση τοῦ Σταυροῦ κατά τήν ἡμέρα τῆς Δευτέρας Παρουσίας, ἔργο πάλι τοῦ παραπάνω καλλιτέχνη. Στό ἡμισφαίριο τῆς ἀψίδας τοῦ ἱεροῦ βήματος παρίσταται ἡ σκηνή τῆς εὕρεσης τοῦ Τιμίου Σταυροῦ ἀπό τήν ἁγία Ἑλένη καί τῆς ἀνάκτησης ἀπό τόν Ἡράκλειο (610-641), ὡς καί τοῦ Χριστοῦ νά εὐλογεῖ, μέσα σέ δόξα (mandorla) καί χερουβίμ, τοιχογραφία τοῦ Antoniazzo Romano (περίπου τοῦ 1492).

Στό βάθος τοῦ δεξιοῦ κλίτους ὀδηγεῖται κανεῖς μέσῳ κλιμακοστασίου στό παρεκκλήσιο τῆς Ἀγίας Ἑλένης. Στά ἐσωρράχια τῶν τόξων, μεταξύ ἄλλων, εἰκονίζονται τοιχογραφίες μέ ἐπεισόδια

ἀπό τόν Σταυρό. Πρόκειται γιά τήν ἁγία Ἑλένη μέ τόν Σταυρό, τιμώμενο ἀπό τόν καρδινάλιο Carvajal, καί τά σύμβολα τοῦ πάθους. Κάτω ἀπό τό δάπεδο ἔχει διασκορπισθεῖ τό χῶμα ἀπό τόν Γολγοθᾶ πού μετέφερε ἡ ἁγία μαζί μέ τά λείψανα τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ. Στό ἀριστερό κλίτος κεῖται τό παρεκκλήσιο τῶν λειψάνων, ὅπου φυλάσσονται τά τεμάχια ἀπό τή σταύρωση τοῦ Χριστοῦ. Πρόκειται γιά τρία ξύλινα κομμάτια, ἓνα καρφί καί μέρος τοῦ τίτλου (πινακίδα), ὅπως ἐπίσης, καί δύο ἀγκάθια τοῦ στεφανιοῦ. Ἀκόμη ἐκτίθεται καί ἡ ὀριζόντια δοκός τοῦ σταυροῦ τοῦ καλοῦ ληστῆ, τοῦ Δισμᾶ.

Ἡ ἁγία Ἑλένη ἀποδήμησε ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, κατ' ἄλλους μέν τό 329, στή Θράκη, δύο χρόνια μετά τήν εὑρεση τοῦ σταυροῦ, κατ' ἄλλους δέ ὀρίζεται ἡ κοίμησή της στήν Κωνσταντινούπολη, κατά τό ἔτος 335. Φαίνεται, ὅτι ἀργότερα ἔγινε ἡ μετακομιδή τοῦ λειψάνου της στή Ρώμη καί ὁ ἐνταφιασμός στό μαυσωλεῖο πού φέρει τό ὄνομά της (mausoleo di Santa Elena) στό προάστιο Tor Pignattara, σέ κατάσταση ἐρειπιώδη, ἀποκείμενου σέ θαυμάσια σαρκοφάγο. Ἡ σαρκοφάγος ἐκτίθεται πλέον στό μουσεῖο τοῦ Βατικανοῦ (Pio Clementino), κατασκευασμένη ἀπό πορφυρίτη λίθο, μέ ἀρχική πρόθεση, ἴσως γιά τόν Μέγα Κωνσταντῖνο, μέ ἀνάγλυφες παραστάσεις ρωμαίων, ἰππέων, ὡς καί πεσόντων φυλακισμένων βαρβάρων, τοῦ Δ' αἰ. Μέσα στά ἐρείπια τοῦ μαυσωλείου οἰκοδομήθηκε ἀπό τόν πάπα Οὐρβανό Η' (1568-1644) τό ἐκκλησίδιο τῶν Ἁγίων Πέτρου καί Μαρκελλίνου. Νά προσθέσουμε, ὅτι στήν ἴδια αἶθουσα, ὀνόματι αἶθουσα ἑλληνικοῦ σταυροῦ (ἰσοσκε-

λοῦς), ἀπόκειται καί ἡ σαρκοφάγος ἀπό πορφυρίτη λίθο τῆς Κωνσταντίνης ἢ Κωνσταντίας, θυγατέρας τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου τοῦ Δ' αἰ., μέ συμβολικές χριστιανικές παραστάσεις, ὅπως ἐρωτιδεῖς τρυγητές σταφυλῶν, παγῶνια καί κριός, θέματα δανεισμένα βέβαια ἀπό τόν εἰδωλολατρικό κόσμο. Ἐπίσης διακρίνονται καί μεγάλες περιστρεφόμενες ἄκανθοι. Σέ ἄλλες ἰταλικές πόλεις τοῦ Ascoli Piceno καί τοῦ Pesaro τιμᾶται ἰδιαιτέρως ἡ μνήμη τῆς ἁγίας Ἑλένης. Στή Γερμανία ἀναφέρονται λατρευτικές τιμές γι' αὐτήν στήν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Γερεῶν τῆς Κολωνίας, στή Βόννη, καί στήν Trier (Τρέβηρα). Στή Γαλλία ἡ ἀρχαία ἐπισκοπική πόλη Elne en Rousillon, ὀνομαζόταν στή γαλλο-ρωμαϊκή ἐποχή Castrum Helenae (Κάστρο Ἑλένης). Στόν καθεδρικό ναό τῆς πόλης Reims ὑφίστανται ἄγαλμα καί ἀνάγλυφη παράσταση τῆς εὑρεσης τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. Ὑποστηρίζεται ἀκόμη, ὅτι τά λείψανα τῆς ἁγίας αὐτῆς μεταφέρθηκαν στό παρεκκλήσιο τῆς Ἀδελφότητος τοῦ Τιμίου Σταυροῦ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Saint (Ἁγίου) Leu, στό Παρίσι.

Ἡ ἁγία Ἑλένη θεωρεῖται ὡς προστάτις τῶν Ἱπποτῶν τοῦ Παναγίου Τάφου, ὅπως καί τῶν ἡλοποιῶν (κατασκευαστῶν καρφῶν), διότι ἡ ἁγία αὐτή εἶχε βρεῖ μαζί μέ τόν ξύλινο Σταυρό καί τά καρφιά τῆς σταύρωσης τοῦ Χριστοῦ. Συχνά τήν ἐπικαλοῦνται οἱ πάσχοντες ἀπό βασκανία, τόν καρκίνο καί τήν ἐπιληψία.

Τά εἰκονογραφικά χαρακτηριστικά της εἶναι τό στέμμα καί ὁ αὐτοκρατορικός μανδύας, ὅπως ἐπίσης τά ὄργανα τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ, δηλαδή ὁ σταυρός πού φέρει στά χέρια της, ἡ ἡ

τοποθέτησή της μαζί με τόν Μέγα Κωνσταντῖνο, δεξιά καί ἀριστερά τοῦ σταυροῦ, σέ ὄρθια στάση καί τό ἀγκάθινο στεφάνι καί τά τρία καρφιά (ἤλοι). Μερικά κύρια καί χαρακτηριστικά παραδείγματα ἀναφέρονται στό βυζαντινό τρίπτυχο τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, στό Παρίσι, τοῦ Ι΄ αἰ., ἄγαλμα στήν πρόσοψη τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς γαλλικῆς πόλης Reims, τοῦ ΙΙ΄ αἰ., πίνακας τοῦ Ἰταλοῦ Veronese, στήν Πινακοθήκη τοῦ Βατικανοῦ, τοῦ ΣΤ΄ αἰ., καί κολοσσιαῖο μαρμάρينو ἄγαλμα τοῦ γλύπτη Andrea Bolgi, μαθητῆ τοῦ Bernini, στή βασιλική τοῦ Ἁγίου Πέτρου στή Ρώμη, τοῦ ΙΖ΄ αἰ.

Ἀκολουθοῦν μερικές ἐπεισοδιακές παραστάσεις τῆς ἐπίσκεψης τῆς ἀγίας στόν πάπα Ρώμης, ἔργο τοῦ Bernard van Orley στό μουσεῖο τῶν Βρυξελλῶν, τοῦ ΙΣΤ΄ αἰ., ὅπως καί τῆς εὑρεσης τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. Στήν κατηγορία αὐτή περιλαμβάνονται, μεταξύ ἄλλων, ἀνάγλυφο τῆς πρόσοψης τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Reims, τοῦ ΙΙ΄ αἰ., τοιχογραφίες στήν ἐκκλησία τοῦ Τιμίου Σταυροῦ (Santa Croce), τοῦ Aguolo Gaddi, στή Φλωρεντία, τοῦ ΙΔ΄ αἰ., τοιχογραφίες τοῦ Piero

della Francesca, στήν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου τῆς κεντροϊταλικῆς πόλης Arezzo, τοῦ ΙΕ΄ αἰ., καί ἔργο τοῦ Simon Marmion, στό μουσεῖο Λούβρου, στό Παρίσι, τοῦ ΙΕ΄ αἰ. Μία τελευταία ἐπεισοδιακή σκηνή ἀναφέρεται στήν αὐθεντικοποίηση καί διαπίστωση τοῦ ἀληθινοῦ σταυροῦ. Ὡς παραδείγματα μνημονεύονται κέντημα τῆς Γένησης, στόν καθεδρικό ναό τῆς ἰσπανικῆς πόλης Gérone, τοῦ ΙΑ΄ αἰ., ὑαλογράφημα (vitrail) τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ, τῆς γερμανικῆς πόλης Erfurt, τοῦ ΙΕ΄ αἰ., τοιχογραφία τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, στόν καθεδρικό ναό τῆς κεντροϊταλικῆς μικρῆς πόλης Albe, τοῦ ΙΣΤ΄ αἰ. καί ζωγραφικός πίνακας τοῦ Tiepolo στήν Ἀκαδημία τῆς Βενετίας, τοῦ ΙΗ΄ αἰ.

Γενικά τό θέμα τῆς εὑρεσης τοῦ Τιμίου Σταυροῦ παρίσταται σέ δύο σκηνές. Πρόκειται γιά τήν ἀγία Ἑλένη ἐνῶ ἐξάγει ἀπό τή γῆ τούς τρεῖς σταυρούς καί γιά τό θαῦμα τῆς ἀναγνώρισης τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ προσαρμωμένου στό σῶμα μιᾶς ἐτοιμοθάνατης γυναίκας, πού θεραπεύεται ἢ ἐνός νεκροῦ πού ἀνίσταται.

Ἐπιταφίου νέα ἔξοδος... Ἐνας ἀκόμη λόγος γιά τήν ἄλωση τῆς Πόλης

Πρωτ. Κωνσταντίνου Καλλιανού,
Ἐφημ. Ἰ. Ν. Ἁγίου Παντελεήμονος Σκοπέλου, Ἰ. Μ. Χαλκίδος

Ραντισμένα μέ μνήμες πολλές τά πεντακόσια ἐξήντα χρόνια πού παρήλθαν ἀπό τότε... Ἀπό τήν ἀποφράδα ἐκείνη ἡμέρα, πού ἀπομένει στήν ψυχὴ τῆς Ἑλλάδας μέ δάκρυα στολισμένη και μέ γκριζα σιωπῇ. Κι ἄς ἐπιμένει ἡ ἀνοιξη μέ τήν ἀναστάσιμη λαμπάδα της νά κομίζει στήν πλάση αἰσιοδοξία και φῶς. Στήν ψυχὴ τῆς Ἑλλάδας ἡ Μεγάλῃ Παρασκευὴ ἐπιστρέφει αὐτὴ τῇ σημαδιακῇ ἡμερομηνία, τῆς 29ης Τοῦ Μαΐου. Ἐπιστρέφει και λιτανεύει τό δικό της τόν Ἐπιτάφιο, μέ ὕμνους ἐξοδίου πού τρικυμίζουν τήν καρδιά, ἀνεβάζουν τό σύθαμπο στά μάτια, ἐνῶ μέ καμπάνες πένθιμες ἀνακαλοῦν στή Μνήμη Πρόσωπα και Γεγονότα πού ἀπομένουν χλωρά ἀκόμα... Ὅπως τότε. Γιατί ἔτσι πρέπει να μείνουν. Ζωντανά, ὅπως οἱ μνήμες, γιά ἐφτά αἰῶνες ἀκοίμητα και ταμιευμένα στή Χώρα τῶν Ζώντων, ἕως τῆς συντελείας.

Ἐπάρχει ἕνα θαυμάσιο εἰκόνισμα τοῦ φιλόθεου και γνήσιου φιλέλληνα, τοῦ Φώτη Κόντογλου πού ἀπεικονίζει τήν κοίμηση τοῦ στεροῦ Ἀυτοκράτορα και Μάρτυρα, τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου. Μέ σταυρωμένα τά χέρια εἰκονίζεται πάνω στή νεκρικὴ κλίνη, ὅπου κείτεται, ὁ Ἀυτοκράτορας, ἡρεμος και ἀπλός, ὡσάν νά κοιμᾶται. Ἀπό δῶ και ἀπό κεῖ, σέ μεγάλα κηροπήγια ὑπάρχουν ἀναμμένες λαμπάδες και σιμά τους, δύο γυναίκες μέ πρόσωπα συσπασμένα ἀπό τήν ὀδύνη και τῇ θλίψη τόν θρηνοῦν. Εἶναι ἡ Ὁρθοδοξία και ἡ Ἑλλάδα, αὐτές οἱ μεγά-

λες Μορφές/Ἰδανικά, γιά τίς ὁποῖες θυσιάστηκε ὁ Ἀυτοκράτορας και οἱ σὺν αὐτῷ. Κι εἶναι ὁ θρῆνος αὐτός, Ἐπιτάφιος θρῆνος πού κάθε τέτοια μέρα ἀνυψώνεται, μυρωμένος ἀπό θυμιάματα και ἀνοιξιάτικες εὐωδιές. Καί λιτανεύεται μουσικά στίς ψυχές, τῶν ὅσων ἀπόμειναν νά τιμοῦν τῇ μέρα αὐτῇ, ὁ Ἐπιτάφιος ἐτοῦτος, ἐνῶ οἱ καμπάνες τοῦ μεγάλου Μοναστηριοῦ, τῆς Μ. Ἐκκλησίας, τῆς Ἁγία-Σοφιάς ἠχοῦν πένθιμα, προμηνώντας ὡστόσο μιάν ἄλλην Ἀνάσταση: ἐκείνης πού βιώνει ἡ Ρωμοσύνη, καθὼς ἀντικρύζει στό νά μὴ ρυτιδιάζει ὁ Βυζαντινός Πολιτισμός και τό Πνεῦμα τῶν Πατέρων της, παρ' ὅλες τίς προσπάθειες νά ἀποκαθελθθεῖ κάθε φωτεινὴ διαδρομὴ πού χάραξε ἡ Βασιλίς τῶν Πόλεων μέ τόν Ὁρθόδοξο Πολιτισμό της.

Ἐφτά αἰῶνες στεκόμαστε λοιπόν, κάθε τέτοια μέρα, σιμά στήν κλίνη τῇ νεκρικῇ τοῦ Ἀυτοκράτορα και ὄλων τῶν μαρτύρων τῆς Πίστewος, και προσευχόμεστε. Νά ἀναπαύει ὁ Θεός ἐκείνους, και νά φωτίζει ἐμᾶς, μέ τό φῶς τῶν κεριῶν πού ἀκοίμητα παραστέκουν σιμά στίς ὀδυρόμενες Ὁρθοδοξία και Ἑλλάδα, ἀλλά και ἀπό τήν ἄλλη ἀκοίμητη κανδήλα: τῆς πανιέρου και εὐλαβικῆς Μνήμης τοῦ Γένους, πού ἐπιμένει νά θυμᾶται. Ὅπως θυμᾶται και ἡ Ἐκκλησία τά Ψυχοσάββατα τούς κεκοιμημένους, σά νά ἴναι ζωντανοί. Γιατί γιά Κεῖνη εἶναι, ὅπως γιά μᾶς ὁ Μάρτυρας Βασιλεὺς και οἱ σὺν αὐτῷ ἀθλήσαντες...

Τό «Διάταγμα τοῦ Μεδιολάνου»

Λίτσας Ἰ. Χατζηφώτη,
ἀρχαιολόγου - ιστορικοῦ

«Εἶναι διαφορετικοῦ νά ἀνέχεται ὁ ἓνας
τόν ἄλλον ἀπό τό νά ἀγαπάει ὁ ἓνας
τόν ἄλλον»
(Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης
Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος)

Ἐορτάζεται ἐφέτος μέ ἐπισημότητα, τόσο ἀπό τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ὅσο καί τή Ρωμαιοκαθολική, ἡ συμπλήρωση χιλίων ἑπτακοσίων ἐτῶν ἀπό τήν ἔκδοση, κατά τόν Φεβρουάριο τοῦ 313, τοῦ λεγομένου «Διατάγματος τῶν Μεδιολάνων», ἓνα κείμενο πού ἀπασχόλησε καί ἐξακολουθεῖ νά ἀποτελεῖ θέμα μελέτης θεολόγων ἀλλά καί νομικῶν, ἐξ αἰτίας τῆς ἐπικαιρότητας πού ἐξακολουθεῖ νά παρουσιάζει. Αὐτό ὀφείλεται στό ὅτι ἡ ἐπέτειος αὐτή συμπίπτει μέ ἐποχές τῆς σύγχρονης ἱστορίας, κατά τίς ὁποῖες ἡ ἀνεξιθρησκία, ἡ θρησκευτική ἐλευθερία καί ἡ ἐλεύθερη ἄσκηση τῶν θρησκευτικῶν καθόντων ἀπό τούς πολῖτες τῆς Οἰκουμένης δοκιμάζονται σκληρά καί ἀκήρυκτοι ἢ κηρυγμένοι πόλεμοι ἐναντίον ἀλλοπίστων μαίνονται ἐπισήμως καί ἀνεπισήμως σέ πολλά σημεῖα τοῦ κατοικοῦμένου κόσμου. Μεδιόλανα ἢ Μεδιόλανο εἶναι τό σημερινό Μιλᾶνο τῆς Ἰταλίας.

Πρόκειται γιά θλιβερή πραγματικότητα πού ἀναγνωρίζεται μέ ψηφίσματα μεγάλων διεθνῶν ὀργανισμῶν, ὅπως ἐκεῖνο τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος, μέ

τό ὁποῖο ζητεῖται νά προστατευθεῖ τό ἀναφαίρετο δικαίωμα τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας. Ταυτόχρονα εἶναι συντριπτική ἡ παράγραφος τῆς Ἐγκυκλίου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιά τήν ἐπέτειο, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι: «Ἦδη καί σήμερον χρειάζεται, δυστυχῶς, νά τονίζηται, ὅτι ἡ ἀνεξιθρησκία καί ἡ ἐλευθερία τῆς λατρείας εἶναι πολιτιστική κατάκτησις. Μεγάλαι περιοχαί τῆς γῆς κατοικοῦνται ὑπό ἀνθρώπων οἱ ὁποῖοι δέν ἀνέχονται θρησκευτικήν πίστιν διαφορετικήν τῆς ἰδικῆς των. Θρησκευτικοί διωγμοί ἐξακολουθοῦν νά γίνονται, ἄν καί δέν ἔχουν τήν μορφήν τῶν κατά τῶν πρώτων χριστιανῶν διωγμῶν. Διακρίσεις διάφοροι δυσμενεῖς διά τούς ὀπαδούς ὠρισμένων θρησκευτικῶν πίστεων ὑφίστανται καί πολλάκις εἶναι ἐντόνως καταπιεστικά».

Ἄν καί ὑποτίθεται ὅτι εἶναι γνωστό, νά θυμίσουμε στούς ἀναγνώστες μας, ὅτι μέ τό «διάταγμα» αὐτό, τό ὁποῖο στήν οὐσία ἦταν ἐνεργοποίηση ἀπό τόν Μ. Κωνσταντῖνο καί τόν Λικίνιο παλαιοτέρων ἀποφάσεων (rescripta), πού δέν εἶχαν ἀποκτήσει ἰσχύ, καί ὄχι μία ἐπίσημη αὐτοκρατορική ἀπόφαση (edictum), κατοχυρωνόταν ἡ ἀνεξιθρησκία καί ἡ θρησκευτική ἐλευθερία στό Ρωμαϊκό Κράτος. Σκοπός τῆς ἐνέργειας αὐτῆς ἦταν ἡ πολιτική βούληση τῶν τότε αὐτο-

κρατόρων Ἀνατολῆς Λικίνιου καί Δύσης Κωνσταντίνου νά ἐνισχυθεῖ ἡ ἐσωτερική ὁμαλότητα τοῦ κράτους, μετά τίς ἐκτεταμένες καί μακροχρόνιες ἀνωμαλίες ἀπό ἐσωτερικές ἀντιπαλότητες ἀλλά καί τήν αἱμορραγία πού προκαλοῦσαν οἱ σκληροί καί ἀλλεπάλληλοι διωγμοί τῶν Χριστιανῶν, πού παρ' ὅλα αὐτά δέν μείωναν τήν ἀγωνιστικότητα καί δέν ἐξάλειφαν τήν πίστη τους.

Συχνά θεωρεῖται λανθασμένα, ὅτι μέ τό «διάταγμα» αὐτό ἀναγνωρίσθηκε τότε ὁ Χριστιανισμός ὡς ἐπίσημη καί προστατευόμενη θρησκεία τοῦ κράτους, γεγονός πού συντελέσθηκε πολύ ἀργότερα, λίγο μετά τήν σύγκληση τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου στήν Κωνσταντινούπολη ἀπό τόν Αὐτοκράτορα Μ. Θεοδόσιο (346-395), ὁ ὁποῖος ἀναγνώρισε τό 380 τόν Χριστιανισμό ὡς ἐπίσημη θρησκεία τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους. Ἀπό αὐτή τήν χρονική περίοδο, ὅπως χαρακτηριστικά τονίζεται, ἀρχίζει ἡ συνεργασία μεταξύ Ἐκκλησίας καί Πολιτείας ἀλλά, φεῦ, καί ἡ ἀνάμιξη τῆς Πολιτείας στά τῆς Ἐκκλησίας.

Ὅπως δὲποτε ἡ μετά ἀπό αὐτά πολιτική τοῦ αὐτοκράτορα Κωνσταντίνου, ὁ ὁποῖος ἀναδείχθηκε μονοκράτορας τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους τό 324 κατανικώντας τόν Λικίνιο, καθῶς καί ἡ σύγκληση ἀπό τόν ἴδιο τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου τό 325 στή Νίκαια τῆς Βιθυνίας, ἀλλάξαν τόν ροῦ τῆς ἱστορίας. Ἡ ἴδρυση τόν ἴδιο χρόνο τῆς Κωνσταντινούπολης στή θέση τοῦ ἀρχαίου Βυζαντίου καί ἡ μεταφορά τῆς πρωτεύουσας τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους ἐκεῖ περιθωριοποιῶν τήν ἐθνική λατρεία. Οἱ ἀλλαγές στό νομικό καθεστῶς διευκολύνουν τήν ἰδιοκτησία, τήν οἰκοδόμηση χριστιανικῶν ναῶν, συχνά μέ κρατι-

κή ἐνίσχυση (γνωστή ἢ δραστηριότητα τῆς μητέρας τοῦ Μ. Κωνσταντίνου Ἀγίας Ἑλένης). Θά ἀκολουθήσει παραχώρηση μίας σειρᾶς δικαιωμάτων γιά τήν ἀνεμπόδιση ἄσκηση τῆς λειτουργίας, ὀργάνωσης καί αὐτοδιοίκησης τῆς, πού διατυπώνονται στίς ἀποφάσεις τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων (κανόνες), οἱ ὁποῖες συγκαλοῦνται ἀπό τοὺς αὐτοκράτορες.

Ἔχουν γραφεῖ πολλές σελίδες γιά τή σχέση τοῦ Μ. Κωνσταντίνου μέ τόν Χριστιανισμό. Οἱ σημαντικότερες προέρχονται ἀπό τό ἔργο Ἐκκλησιαστική Ἱστορία τοῦ συγχρόνου του ἱστορικοῦ Εὐσεβίου, τοῦ ὁποῖου «ἡ ἰδιαίτερη προσωπογράφηση τοῦ Κωνσταντίνου εἶχε σκοπό νά στηρίξει τήν πολιτική θεολογία τοῦτου, πού σέ ἓνα ἱεραρχικό σύστημα (Πατήρ-Υἱός-Αὐτοκράτορας) ἐμφανίζεται νά μεταφέρει τό ἔργο τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ στόν κόσμον», γράφει ὁ Δ. Ν. Μόσχος (Συνοπτική Ἱστορία τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, τ. Α', Πρώτη Χιλιετία, ἔκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 2008, σ. 87). Ὁ ἴδιος ὁ Κωνσταντίνος προσδιόριζε τό ρόλο τοῦ αὐτοκράτορα ὡς τοῦ ἀνθρώπου πού ἀπό τή θέση του ἔπρεπε νά φροντίζει τοὺς χριστιανούς διαχωρίζοντας τό ἔργο του ἀπό ἐκεῖνο τῶν ἐπισκόπων μέ τό περίφημο: «ὕμεις μὲν τῶν εἴσω τῆς ἐκκλησίας, ἐγὼ δέ τῶν ἐκτός ὑπό Θεοῦ κατεσταμένος ἐπίσκοπον ἂν εἶη» (ἂν εἶη= θά μπορούσα νά εἶμαι).

Τέλος, τό πρωτότυπο τοῦ «διάταγματος» δέν ἔχει διασωθεῖ. Σώθηκε ἓνα ἀνάλογο λατινικό διάταγμα τοῦ Λικίνιου στόν νομάρχη τῆς Νικομήδειας, ὅπως ἀναφέρει ὁ Εὐσέβιος (10,5), γιά τήν ἐφαρμογή τῶν ἀποφάσεων, προκειμένου νά κερδίσει τή συμπάθεια τῶν χριστιανῶν ὑπηκόων του.

Κυριακή τοῦ Θωμᾶ

Ἄρχιμ. Κυπριανοῦ Γλαρούδη,
Γραμματέως τῶν Συνοδικῶν Δικαστηρίων

Κατά τήν σημερινή ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς ἡ Ἐκκλησία πανηγυρικά ἐορτάζει τήν δωρεά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πρὸς τοὺς Ἀποστόλους καὶ τήν Ἐκκλησία. Τήν ἡμέρα αὐτή τό εὐαγγελικό ἀνάγνωσμα προέρχεται ἀπό τήν ἐκτεταμένη κηρυκτική δραστηριότητα τοῦ Ἰησοῦ στό Ἱεροσόλυμα κατά τήν ἐορτή τῆς Σκηνοπηγίας «τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἐορτῆς», πού εἶχε ἑπταήμερη διάρκεια. Τό γεγονός τῆς Πεντηκοστῆς, «ὡς ὕδωρ ζῶν καί φῶς», ἔρχεται στό τέλος μιᾶς πορείας πού περνάει ἀπό μία τρομακτική σύγκρουση τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ καί τῶν ἀρχόντων, μετά μάλιστα ἀπό τόν θάνατο τοῦ Ἰησοῦ. Στήν ἐποχή τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ Χριστός ἦταν ἱστορικά ὄρατός, ἦταν ἐνώπιον τῶν Μαθητῶν Του. Ἡ Πεντηκοστή ἀποδίδει στόν κόσμον τή μυστική παρουσία τοῦ Χριστοῦ καί τόν φανερώνει –ὄχι ἐνώπιον τῶν Μαθητῶν– ἀλλά ἐντός τῶν καρδιῶν ὅλων τῶν πιστῶν. Αὐτή ἡ μυστική παρουσία τοῦ Χριστοῦ ἐνεργεῖται ἀκριβῶς διά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τό Ἅγιο Πνεῦμα δέν εἶναι μία ἀφηρημένη θεία ἐνέργεια, ἀλλά ἕνα ἀπό τά πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος, πού ἐκπορεύεται ἀπό τόν Πατέρα καί ἀναπαύεται στόν Υἱό. Ὁ Χριστός ἀποστέλλει τόν Παράκλητο στόν κόσμον, ὥστε νά μορφώσῃ τόν Χριστό μέσα στίς καρδιές τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Κύριος ἔρχε-

ται ἐξ ὀνόματος τοῦ Πατρός γιά νά ἀποκαλύψῃ καί νά ἐργαστῇ τό θέλημά Του στόν κόσμον. Τό Ἅγιο Πνεῦμα ἔρχεται ἐξ ὀνόματος τοῦ Υἱοῦ γιά νά μαρτυρήσῃ γι' Αὐτόν, νά τόν φανερώσῃ καί νά τελειώσῃ τό ἔργο Του ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Ἡ σημερινή ἡμέρα, σύμφωνα μέ ἕνα ἀπό τά τροπάρια τῆς ἐορτῆς, ἀποτελεῖ «προθεσίαν ἐπαγγελίας καί ἐλπίδος συμπλήρωσιν». Εἶναι ὁ ὀρισμένος χρόνος κατά τόν ὁποῖο πραγματοποιεῖται ἡ ὑπόσχεσις καί ἐκπληρώνεται ἡ προσδοκία, διότι ἡ ἀποστολή τοῦ Παρακλήτου στοὺς Ἀποστόλους ἀποτελοῦσε ξεκάθαρη ὑπόσχεση τοῦ Κυρίου. Κατά πρῶτον μετά τόν Μυστικό Δεῖπνο, ὅταν ὁ Ἰησοῦς γιά πρώτη φορά μίλησε στοὺς Μαθητές Του γιά τήν ἀποστολή ἄλλου Παρακλήτου, «τοῦ Πνεύματος τῆς ἀληθείας» (Ἰω. 14,16) καί μετά τήν Ἀνάστασή Του, ὅπως τήν ἀναφέρει ὁ Λουκᾶς: «Καί ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τήν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός μου ἐφ' ὑμᾶς· ὑμεῖς δέ καθίσατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλήμ ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐ ὑψους» (Λουκ. 24,49). Ἀνάλογη εἶναι καί ἡ μαρτυρία τοῦ ἴδιου Εὐαγγελιστῆ στό βιβλίο τῶν Πράξεων. Ἐκεῖ ὁ ἀναστάς Κύριος «δι' ἡμερῶν τεσσαράκοντα ὀπτανόμενος τοῖς μαθηταῖς», τοὺς προέτρεπε νά μὴν ἀπομακρυνθοῦν ἀπό τά Ἱεροσόλυμα καί νά περιμένουν τήν ἐπαγγε-

λία τοῦ Πατρὸς, ὥστε νὰ ἀναδειχθοῦν «*μάρτυρες Του ἐν Ἱερουσαλήμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς*» (Πράξ. 1, 3-8). Τό Ἅγιο Πνεῦμα κατέρχεται στοὺς Ἀποστόλους, σκηνώνει στὴν Ἐκκλησία, ἐνοικεῖ στίς καρδιές τῶν πιστῶν, ἔρχεται, κατὰ τὸν λόγο τοῦ Κυρίου, «*ἵνα μένη μεθ' ἡμῶν εἰς τὸν αἰῶνα*» (Ἰω. 14,16), συντελεῖται τό συγκλονιστικὸ γεγονός τῆς ἐπιδημίας τοῦ Παρακλήτου.

Τό Εὐαγγέλιο πλέον ξεκινᾷ τὴν φωτεινὴ του πορεία γιὰ νὰ φτάσει σέ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ φέρῃ τό χαρμόσυνο μήνυμα τῆς σωτηρίας. Ἀναφέρει ἓνα στιχηρὸ ἰδιόμελο τῶν Αἴνων τῆς μεγάλης αὐτῆς ἑορτῆς: «*Τό Πνεῦμα τό Ἅγιον φῶς καὶ ζωή, καὶ ζῶσα πηγὴ νοερά. Πνεῦμα σοφίας. Πνεῦμα συνέσεως, ἀγαθόν, εὐθές, νοερόν, ἡγεμονεῦον, καθαῖρον τά πταίσματα. Θεός καὶ θεοποιούν, πῦρ ἐκ πυρός προίον, λαλοῦν, ἐνεργοῦν, διαιροῦν τά χαρίσματα, δι' οὗ προφηταὶ ἅπαντες, καὶ Θεοῦ Ἀπόστολοι, μετὰ Μαρτύρων ἐστέφθησαν*». Κατέρχεται ὁ Παράκλητος καὶ ἡ γλωσσοπυρσόμορφος χάρις Του καθαίρει τοὺς Ἀποστόλους, θερμαίνει τίς καρδιές τους, φωτίζει τίς διάνοιές τους ὥστε νὰ καταστοῦν διαπύρσιοι κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου. Καὶ μάλιστα ἡ ἐπιδημία τοῦ Παρακλήτου πραγματοποιεῖται «ἐν εἴδει πυρίνων γλωσσῶν» γιὰ νὰ φανερώσῃ ὅτι τό κήρυγμα τῶν Μαθητῶν, θά ἀποτελοῦσε πλέον ἑναρθρο λόγο Ἀποστόλων ὡς καρπὸς τῆς δυνάμεως τοῦ Ἁγίου πνεύματος. Ἀλλὰ καὶ γιὰ ἓναν ἄλλο λόγο ἀκόμη. Τό κοντάκιό τῆς δεσποτικῆς αὐτῆς ἑορτῆς ἀναφέρει: «*Ὅτε καταβάς τὰς γλώσσας συνέχεε, διεμέριζεν ἔθνη ὁ Ὑψιστος· ὅτε τοῦ πυρός τὰς*

γλώσσας διένειμεν, εἰς ἐνότητα πάντας ἐκάλεσε».

Ὁ Θεὸς χρησιμοποίησε τὴν σύγχυση τῶν γλωσσῶν στὸν κόσμον τῆς Π. Διαθήκης, προκειμένου νὰ ἀπομακρύνει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν βαβελικὴ ὑψηλοφροσύνη στὴν ὁποία εἶχε περιπέσει. Τώρα ἐδῶ χρησιμοποιοῦντας καὶ πάλι τό στοιχεῖο τῆς γλώσσας, καλεῖ τοὺς ἀνθρώπους σέ ἐνότητα καὶ κοινωνία ἀγάπης μέ τὸν Θεὸ καὶ μεταξύ τους. Διότι πλέον ἡ διανομὴ τῶν γλωσσῶν, δηλωτικὸ τῆς δωρεᾶς, τοῦ πλούτου καὶ τῆς ποικιλίας τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος, εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τό θαυμαστὸ γεγονός ὅτι οἱ Μαθητές «*ἐπλήσθησαν Πνεύματος Ἁγίου καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἐτέραις γλῶσσαις καθὼς τό Πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι*». Ὡς συνέπεια, ἔπειτα καὶ ἀπὸ τό κήρυγμα τοῦ Πέτρου, «*ἐβαπτίσθησαν καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχιλίας*». Καὶ γι' αὐτό, ἂν καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι οὐράνιος καὶ ὑπερφυσική, οὔσα στὴν προαιώνια βουλή τοῦ Θεοῦ, ἡ συγκεκριμένη ἡμέρα ἀποτελεῖ καὶ τὴν γενέθλια ἡμέρα τῆς Ἁγίας μας Ἐκκλησίας. Στὴν Πεντηκοστὴ ἡ πολλαπλότητα τῶν γλωσσῶν δέν καταργεῖται, ἀλλὰ παύει πλέον νὰ ἀποτελῇ αἰτία χωρισμοῦ, ἀκοινωνησίας καὶ ἀπομόνωσης τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ βέβαια ἡ Πεντηκοστὴ δέν εἶναι γεγονός πού συντελέσθηκε «ἐφ' ἅπαξ», ἀλλὰ πού πάντοτε καὶ συνεχῶς συνιστᾷ καὶ συγκροτεῖ τὴν Ἐκκλησία. Σέ κάθε εὐχαριστιακὴ σύναξη ἡ Ἐκκλησία ἐπικαλεῖται τὸν Οὐράνιο Παράκλητο, γιὰ νὰ τελέσῃ τό τῆς Οἰκονομίας Μυστήριον: «*Κατάπεμψον τό Πνεῦμα σου τό Ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τά προκείμενα δῶρα*

ταῦτα. Καί ποιήσον τόν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον Σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου, τό δέ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ τίμιον Αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου, μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ Ἁγίῳ». Ἐπικαλούμαστε τό Ἅγιο Πνεῦμα «ἐφ' ἡμᾶς καί ἐπί τά προκείμενα δῶρα» ζητώντας ἀκριβῶς νά μεταβληθοῦν τά δῶρα καί οἱ μετέχοντες στά δῶρα σέ κτίση καινή, σέ σῶμα Χριστοῦ καί σέ ζωή ἄφθαρτη. Αὐτή τήν ἀνακαινιστική δύναμη τοῦ Πνεύματος τῆς Πεντηκοστῆς ἐκφράζει θαυμάσια τό κεκραγάριο τοῦ Μ. Ἐσπερινοῦ τῆς Ἑορτῆς: «Πάντα χορηγεῖ τό Πνεῦμα τό ἅγιον, βρῦει προφητείας, ἱερέας τελειοῖ, ἀγραμμάτους σοφίαν ἐδίδαξεν, ἀλιεῖς θεολόγους ἀνέδειξεν, ὄλον συγκροτεῖ τόν θεσμόν τῆς Ἐκκλησίας. Ὁμοούσιε καί ὁμόθρονε, τῷ Πατρὶ καί τῷ Υἱῷ, Παράκλητε, δόξα σοι». Αὐτή ἀκριβῶς ἡ συγκρότησις τοῦ θεσμοῦ τῆς Ἐκκλησίας ὑπογραμμίζει τήν μεγάλη ἀλήθεια ὅτι ἡ Πεντηκοστή καί τό μεγάλο μυστήριον πού ἡ ἡμέρα αὐτή διηκόνησε εἶναι ἓνα συνεχές καί παρατεινόμενο μέσα στούς αἰῶνες θαῦμα. Ὁ Παράκλητος παραμένει πάντοτε παρῶν στόν κόσμον καί ἐνεργεῖ μέσα στήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, καί θά παραμένει μαζί μας «εἰς τόν αἰῶνα» κατὰ τήν ἐπαγγελία τοῦ Κυρίου μας (Ἰω. 14,16). Ὅλοι μας καλούμαστε νά μετάσχουμε στήν κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἡ ἐν δυνάμει δωρεά πού λάβαμε κατὰ τήν ὥρα τῆς βαπτίσεώς μας καλεῖται νά γίνει μέ τήν ὀλόθερμη ἐκζήτησι καί τόν πνευματικό μας ἀγῶνα ἐνεργητική καί ζῶσα μετοχή στόν πλοῦτον τῶν χαρισμάτων του.

Ζοῦμε σέ κόσμον πού προσφέρει προγράμματα βελτιώσεων τοῦ ἀνθρώπινου βίου καί καταγίνεται μέ τήν διαφήμιση τῶν ὑλικῶν πραγμάτων. Σέ ἐποχή συγχύσεως καί διασπάσεως, στήν ὁποία ὄλοι γευόμαστε τήν εἰσβολή τοῦ φρονήματος τῆς ἐκκοσμικεύσεως στή ζωή μας, μέ τήν ὁποία σβήνεται ἡ πνοή καί ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί ἀντικαθίσταται ὀλοκληρωτικά μέ τό ἀνθρώπινο θέλημα καί τήν ἀνθρώπινη δραστηριότητα. Ἡ ἀπουσία τοῦ Πνεύματος γεννᾷ τήν ἐσωτερική ἐρήμωση καί ἐρείπωση τοῦ ἀνθρώπου, τήν σύγχυση καί τήν διάσπαση, τήν ἀπομόνωση καί τήν ἀκοινωνησία, τήν ἀδυναμία καί τήν ἀποτυχία τοῦ καλουμένου πνευματικοῦ βίου. Ἡ ἀλλοτρίωση τοῦ κόσμου ἀπό τό Ἅγιο Πνεῦμα γεννᾷ τήν κρίση καί τά δεινά πού αὐτή ἐπιφέρει στόν κόσμον. Παρ' ὅλα αὐτά, ποιός ἀπό ἐμᾶς ζητᾷ πραγματικά τόν Παράκλητον στήν ζωή του; Ποιός ἀναζητεῖ εἰλικρινά τήν ταπεινή ἐπίκληση τῆς προσευχῆς πρός τόν Οὐράνιον Παράκλητον, τό «ἐλθέ καί σκηνώσον ἐν ἡμῖν»;

Ἡ ἀπόκτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στή ζωή μας πρέπει νά ἀποτελεῖ τή μόνη διάσταση τῶν προσωπικῶν μας ἀναζητήσεων, ὥστε ὁ ὀρίζοντας τῆς ψυχῆς μας νά ὑπερβαίνει τίς μάταιες καί ψευδεῖς πραγματικότητες πού διασποῦν καί κατακερματίζουν τόν ἄνθρωπον καί τήν κοινωνία του καί νά προσανατολίζεται στό μυστήριον τῆς κοινωνίας, τῆς ἐνότητας καί τῆς χάριτος πού ἐπαγγέλεται ὁ Παράκλητος καί ἡ Ἐκκλησία πού Αὐτός συγκροτεῖ σέ ὅλους μας.

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ

Ἐπιμέλεια: Σταῦρος Τερζῆς

- Ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, *Στό Πάσχα καί τήν Ἀνάσταση. Ὁμιλίες τρεῖς* (ἀπόδοση στή νεοελληνική Εὐάγγελος Λέκκος), ἐκδ. Λύχνος.
- Ἁγίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Νέα Κλίμακα. Ἑρμηνεία τῶν ἀναβαθμῶν τῆς Ὁκτωήχου*, ἐκδ. Ὁρθόδοξος Κυψέλη, Θεσσαλονίκη 2009.
- Ἁγίου Νικολάου Βελιμίροβιτς, *Ὁμιλίες Γ', Ἀναστάσεως Ἡμέρα. Ἀπό τήν Κυριακή τοῦ Πάσχα ὡς τήν Πεντηκοστή*, ἐκδ. Πέτρου Μπότση, Ἀθήνα 2013.
- Ἁγίου Νικολάου Βελιμίροβιτς, *Τό σῶμα ὑπό τό φῶς τῆς Ἀναστάσεως*, ἐκδ. Χρόες, Ἀθήνα 2013.
- Ἁγίου Νικολάου Καβάσιλα, *Περί τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς. Λόγοι ἑπτά*, ἐκδ. Ἱ. Ήσυχαστήριον «Εὐαγγελιστής Ἰωάννης ὁ θεολόγος», Σουρωτή Θεσσαλονίκη 2012.
- Ἀθανασιάδη Θεωνᾶ (ἀρχιμ.), *Θεῖα λατρεία καί λειτουργική βίωση κατά τόν Γέροντα Σωφρόνιο τοῦ Ἑσσεξ*, ἰδ. ἐκδ., Πτολεμαῖδα 2011.
- Ἀργυριάδη Βασίλη, *Ὅσο μπορεῖς. Μικρό Γεροντικό πόλεων*, ἐκδ. Ἐν Πλῶ, Ἀθήνα 2013.
- Βενετσιάνου Συμεῶν (ἀρχιμ.), *Ὁ Σταυρός τοῦ Χριστοῦ καί ὁ σταυρός τοῦ χριστιανοῦ*, ἰδ. ἐκδ. Ἀθήνα 2013.
- Ζήση Θωμᾶ, *Πεντηκοστάριον τό χαρμόσουνον. Ἐόρτιοι ὕμνοι τῆς περιόδου. Εἰσαγωγικά σημειώματα, ἐρμηνευτική ἀπόδοση*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2012.
- Θεοδωρήτου Μοναχοῦ, *Ὁ Ἅγιος Νεκτᾶριος. Ὁ Ἱεράρχης, ὁ λόγιος, ὁ ἀσκητής*, ἐκδ. Συναξαριστής, Ἀθήνα 2011.
- Θεολόγου Σιμωνοπετρίτη (ιερομ.), *Ἁγία Μαγδαληνή. Τό ἱερό «κειμήλιο» τῆς Σιμωνόπετρας*, ἐκδ. Ἱερά Μονή Σίμωνος Πέτρας, Ἅγιον Ὄρος 2012.
- Καντάνη Κωνσταντίνου (ιερέως), *Τό δῶρο τοῦ Θεοῦ. Μία θεολογική καί ἐρμηνευτική προσέγγιση τῆς θείας Λειτουργίας (ἰϛ')*, ἐκδ. Ἱ. Ν. Ἁγ. Δημητρίου Ἀγρινίου.
- Καρυώτη Ἡλία, *«Συμπορευθῶμεν». «Ἰδού ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα»*, ἐκδ. Τῆνος, Ἀθήνα 2011.
- Ντεσεῖγ Πλακίδα (ἀρχιμ.), *Τό πρόβλημα τοῦ κακοῦ*, ἐκδ. Ἰνδικτος, Ἀθήνα 2012.
- Τάτση Διονυσίου (πρεσβ.), *Σύγχρονον Γεροντικόν, ἤτοι ἀποφθέγματα Γέροντος Παΐσιου τοῦ ἀγιορείτου*, ἰδ. ἐκδ., Κόνιτσα 2013.
- Συλλογικός τόμος (ἐπιμ. Στ. Ζουμπουλάκης), *Νεοναζισμός, παγανισμός καί Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Παρεμβάσεις καί τεκμήρια*, ἐκδ. Ἄρτος Ζωῆς, Ἀθήνα 2013.
- Συλλογικός τόμος, *Πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. Πρόταση ἐξόδου ἀπό τήν κρίση τῆς Νεωτερικότητος*, ἐκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα 2013.

- Ἀλεξάνδρου Σταυροπούλου: *Τά πρώτα βήματα στό γάμο. Δυσκολίες τῶν νέων ζευγαριῶν*. Ἐκδόσεις τῆς Ἰ. Μ. Φθιώτιδος, Λαμία 2012.

Στό πλαίσιο τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ Κέντρου Γάμου καί Οἰκογενείας τῆς Ἰ. Μ. Φθιώτιδος περιλαμβάνεται καί τό προκείμενο τεῦχος τοῦ συνεργάτη τοῦ « Ἐφημερίου » καί ἐμπνευστῆ τοῦ Κέντρου, κ. Ἰ. Α. Σταυροπούλου, ἐξειδικευμένου σέ θέματα Γάμου καί Οἰκογενείας. Μέ τό πόνημα αὐτό, συνοπτικῶς ἀλλά σαφῶς καί μεθοδικῶς, διατυπώνει προτάσεις πρός τά νέα ζευγάρια ὥστε νά ὑποβοηθοῦνται στήν ἐπίλυση ἢ τήν ὑπερπήδηση τῶν διαφόρων, λιγότερο ἢ περισσότερο σοβαρῶν, προβλημάτων πού ἀναφύονται κατά τήν ἐναρξη ἀλλά καί κατά τή συνέχεια τῆς συμβίωσης. Ἡ ἐκδοση ἀποτελεῖ ἐκδήλωση τοῦ ἀνύστακτου ἐνδιαφέροντος τῆς Ἰ. Μ. Φθιώτιδος γιά τήν Οἰκογένεια ἰδιαίτερα γιά τά νέα ζευγάρια.

- Πρωτοπρεσβυτέρου Γεωργίου Μεταλληνοῦ: *Ἀπό τή «φάρσα» στό «φιάσκο»*. «*Ὁ ἀφορισμός*» τοῦ Ἀνδρέα Λασκαράτου καί ἡ ἄρση του – Δημητρίου Μεταλληνοῦ: *Ἀνδρέας Λασκαράτος καί Εὐρώπη*. Ἀθήνα 2012.

Τό πρῶτο μέρος τοῦ βιβλίου εἶναι ἀφιερωμένο στόν ἀφορισμό τοῦ βιβλίου καί ὄχι τοῦ ἴδιου τοῦ Ἀνδρέα Λασκαράτου ὡς προσώπου, ὅπως ὑπογραμμίζει ὁ συγγραφεύς, στό ὁποῖο βιβλίο ὁ γνωστός Ληξουριώτης καταφέρεται συλλήβδην ἐναντίον τῆς οἰκογένειας, τῆς κοινωνίας καί τῆς ἐκκλησίας τοῦ νησιοῦ του χωρίς νά δίνει καί λύση στά προβλήματα πού θίγει. Ἡ ἐκ μέρους του δήλωση ὅτι εἶναι ἀφορισμένος, ἀντίθετα ἀπό τήν ἀναφορά τῆς Μητροπόλεως ὅτι μέ τόν ἀφορισμό τοῦ βιβλίου προειδοποιοῦσε τόν Λασκαράτο γιά νουθεσία καί ἐπανόρθωση, ὑποδεικνύει τήν ἐκ μέρους του ἐκμετάλλευση τῆς ἄρνησής του νά δεχθεῖ τή μετάνοιά του. Ὁ συγγραφεύς, χρησιμοποιοῦντας εὐρύτατη βιβλιογραφία, παρατηρεῖ ὅτι ἡ περαιτέρω στάση τῆς Ἐκκλησίας πρός τόν Λασκαράτο ἦταν ἀνεκτική καί προσθέτει τήν παρατήρηση τοῦ Νικ. Τωμαδάκη, ὅτι ὁ ἴδιος αὐτοαποκλείσθηκε ἀπό τήν ἐκκλησιαστική κοινωνία τοῦ νησιοῦ του, στήνοντας μία φάρσα, ἀπό τήν ὁποία παρασύρθηκαν πολλοί ὡς καί σήμερα γιά νά καταφέρονται κατά τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία καί δέν χρειάστηκε νά ἄρει ποτέ ἕναν ἀφορισμό, τόν ὁποῖο ποτέ δέν ἔκανε. Στό β' μέρος τοῦ βιβλίου ὁ Δημ. Μεταλληνός ἀποδεικνύει μέ σαφήνεια ὅτι ὁ Λασκαράτος ἦταν ἕνας εὐρωπαῖος «ἐξευγενισμένος» ἀριστοκράτης, φορέας καί ἐκφραστής τοῦ δυτικοῦ φεουδαρχικοῦ πνεύματος, ἀντίθετος δηλαδή ἀπό τήν ὁμάδα τῶν εὐρωπαϊστῶν, πού προσπάθησε νά «μετακενώσει» στήν καθ' ἡμᾶς Ἀνατολή τά εὐρωπαϊκά φῶτα. Πολλά ἐνδιαφέροντα, εὐσύνοπτα καί σαφῆ ἀμφοτέρω τὰ κείμενα γιά κάθε ἀναγνώστη.

- Πρωτοπρεσβυτέρου Νικολάου Στασινοπούλου: *‘Ο όσιος θεοφόρος πατήρ ημών Σάββας ο νέος (1862-1948) και τό ασκητικόν ιδεώδες*. Ν. ‘Ηράκλειον ‘Αττικής 2013.

‘Ο συγγραφέας, λαμβάνοντας άφορμή από τήν άσκητική βιωτή του όσιου πατρός ημών Σάββα του ήγιασμένου, ό όποίος ύπήρξε «τό ζωντανό-έφηρμοσμένο εύαγγέλιο, έγερτήριο σάλπισμα και εύαγγελικό κήρυγμα “Μετανοείτε”», αναπτύσσει θέματα πού άπτονται του μοναχικού ιδεώδους και μεγάλων μορφών του μοναχισμού, επιχειρώντας σέ βάθος διείσδυση σέ πνευματικά θέματα, τά όποια άπορρέουν ή συνδέονται μέ αυτά, παρεμβάλλοντας παραδείγματα από τήν «αίγλήεσσα άσκητική προσωπικότητα» του όσιου τής Καλύμνου, πού συνδεόταν μέ τή μεγάλη πνευματική μορφή του 20^{ου} αιώνα, τόν ‘Αγιο Νεκτάριο. ‘Η παράλληλη εξέταση του παραδείγματος τών δύο φωτοφόρων αυτών μορφών και κειμένων μεγάλων πατέρων τής ‘Εκκλησίας μας μέ τήν σαθρότητα και τήν κενότητα τής σύγχρονης ζωής δρᾶ καθοδηγητικά για τόν αναγνώστη του βιβλίου, πού θά χαρεί τό έμπνευσμένο ρέον κείμενο, κατανοητό και μεστό, άποτέλεσμα τής μακρόχρονης θητείας του συγγραφέα στην ένοριακή αλλά και τή σέ βάθος γνωριμία του μέ τή μοναστική ζωή.

- Μητροπολίτου Πενταπόλεως ‘Ιγνατίου: *‘Αφανείς Μεγάλοι (Μορφές τών ‘Αποστολικών Χρόνων)*, τ. Β’, εκδόσεις Σωτήρ, ‘Αθήναι 2013².

Μέ πληροφορίες πού άνιχνεύονται στά Ευαγγέλια, τίς Πράξεις τών ‘Αποστόλων και τίς ‘Επιστολές του ‘Αποστόλου Παύλου, ό συγγραφέας άναδεικνύει στό χρήσιμο και εύρηστο αυτό τομίδιο τίς μορφές τών ‘Αγίων ‘Ανανία του Δαμασκηνού, Φιλήμονος και ‘Ονησίμου, Λυδίας, Διακόνου Φιλίππου, Σίμωνος του Κυρηναίου και ‘Επαφρά, γνωστών από τό σύντομο και ουσιαστικά άφανές πέρασμά τους από τήν ιστορία, τό όποιο όμως ήταν δυναμικό σέ κάθε περίπτωση, καθόσον, όπως υπογραμμίζει μέ τήν καλλιεργημένη σύγχρονη γραφή του, είναι «Δούλοι Χριστού πού ζοϋν έντονα και μέ πόνο πολύ, μέ πάθος τά προβλήματα και τίς άνάγκες και τούς κινδύνους τής ‘Εκκλησίας μας. ‘Ας είναι άφανείς. Καλύτερα νά είναι άφανείς και νά “άγωνίζονται έν ταίς προσευχαίς...”».

- ‘Αρχιμ. Σάββα Δημητρία: *Δυστυχώς ‘Επτωχέυσαμεν! ‘Από τί; ‘Ι. Μ Προφήτου ‘Ηλιού*, Πρέβεζα 2013.

‘Η φράση του Χ. Τρικούπη πού συνδέεται μέ τίς περιπέτειες του έλληνικού κράτους περί τά τέλη του 19^{ου} αί. και ταιριάζει σχεδόν «γάντι» στους σύγχρονους καιρούς έν ‘Ελλάδι, έδωσε τήν άφορμή στον π. Σάββα νά τιτλοφορήσει άνάλογα τό βιβλίο του και νά διατυπώσει σύγχρονα προβλήματα και σχετικές σκέψεις του, μαζί μέ άποσπάσματα θεολογικών και μή κειμένων, για τήν σοβαρότερη, από τήν οικονομική πτώχευση τής έποχής μας γενικότερα, τήν πνευματική. Μέ «άρθρα» σύντομα και ζουμερά, σάν εκείνα πού δημοσιεύονταν στην «Λυχνία Νικοπόλεως», τήν όποία πολύ άγάπησα μά δέν τήν βλέπω τελευταίως, αλλά και τής ίδιας πνευματικότητας και διαύγειας μέ συγγραφές και άλλων άδελφών τής ίδιας Μονής, έκκινώντας από τό άπόσπασμα 3, 17-20 τής ‘Αποκάλυψης του ‘Ιωάννου, όπου ό Χριστός καλεί τόν άνθρωπο νά του άνοίξει τή θύρα τής καρδιάς του μετανοώντας, ό π. Σάββας προσφέρει στον αναγνώστη άφορμές για περίσκεψη και εύκαιρίες για συνειδητοποίηση τής πραγματικής ένδειας και του άληθινού πλούτου.

Ἐπιμέλεια: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη

- Στίς 8.4.2013 στό Πνευματικό Κέντρο τοῦ Ἰ. Ν. Ἀγ. Ἀθανασίου Λαμίας πραγματοποιήθηκε ὁμιλία ἀπό τόν ἀγιορείτη Ἱερομόναχο π. Φιλόθεο Γρηγοριάτη μέ θέμα «Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Εὐσέβιος Βίττης, μία ἀγιασμένη μορφή τῆς ἐποχῆς μας». Ἀκολούθησε προβολή βίντεο καί φωτογραφιῶν ἀπό τή ζωή τοῦ π. Εὐσεβίου.
- Ἀλλαγές σέ πρόσωπα καί θέσεις πραγματοποιήθηκαν μέ ἐντολή τοῦ Μακαριωτάτου σέ ὑπηρεσίες τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν. Τό Γραφεῖο Νεότητος ἀνέλαβε ἐκ νέου ὁ Ἀρχιμ. π. Συμεών Βενετσιάνος, προϊστάμενος τοῦ Ἰ.Ν. Φανερωμένης Χολαργοῦ, ὁ Πρωτ. π. Ἄντ. Καλλιγέρης, ἐφημέριος τοῦ Ἰ.Ν. Ἀγ. Φιλοθέης ἀνέλαβε τή Διεύθυνση τοῦ τομέως Ποιμαντικῆς καί Οἰκογένειας καί ὁ Ἀρχιμ. Χρυσανθος Παπαποστόλου, ἐφημέριος τοῦ Ἰ.Ν. Ἀγ. Γεωργίου Χαλανδρίου, τοῦ ἰδρύματος Διακονία.
- Τήν Κυριακή 14.4.2013 ὁ Σεβ. Χαλκίδος κ. Χρυσόστομος, πρὶν τήν Ἀπόλυση τῆς Θ. Λειτουργίας στόν Ἰ.Ν. Ἀγ. Παρασκευῆς τίμησε τόν Ἐφημέριό του π. Ἰωάννη Φαφούτη μέ τό ὄφρικο τοῦ Οἰκονόμου, γιά τήν ὑπερδεκαετῆ διακονία του στόν Ἰ. Ναό καί τόν Διάκονο π. Νεκτάριο Εὐγενικό μέ τό ὄφρικο τοῦ Ἀρχιδιακόνου, γιά τόν σεβασμό του, τήν ἄριστη λειτουργική παρουσία καί τό ἦθος του.
- «Στίς 15.4.2013, στόν Ἰ.Ν. Ἀγ. Παντελεήμονος Ἀσκληπιείου Βούλας, πραγματοποιήθηκε ἡ μηνιαία σύναξη τοῦ Ἀντιαιρετικοῦ Σεμιναρίου, μέ ὁμιλητή τόν Ἀρχιμ. π. Αὐγουστίνου Μύρου, Ἱεροκήρυκα τῆς Ἱ.Μ. Σερβίων καί Κοζάνης, ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξε τό θέμα: «Ἡ Ἀντιαιρετική Ποιμαντική τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: Ἡ περίπτωση τῶν Γαλατῶν».
- Οἱ καθηγητές κ. Κ. Κορναράκης καί κ. Β. Τσίγκος ἦσαν οἱ εισηγητές στήν Ζ, γιά τό τρέχον ἔτος, Ἱερατική Σύναξη τῆς Ἱ.Μ. Δημητριάδος, πού εἶχε ὡς θέμα τόν Ὅσιο Θεόδωρο Στουδίτη καί τήν παρερμηνεία του στήν ἐποχή μας.
- Μόλις στά 36 του χρόνια ἐξεδήμησε εἰς Κύριον στίς 19.4.2013, ὁ πρεσβύτερος Ραφαήλ Γχιουσδένης, ἐφημέριος τῆς ἐνορίας Δροσεροῦ, τῆς Ἱ. Μ. Ἐδέσσης, μετά ἀπό σύντομη ἀσθένεια. Εὐλαβῆς καί σεμνός κληρικός, διακόνησε στήν ἐνορία του μέ ζῆλο καί ποιμαντική ὑπευθυνότητα καί συνέβαλε ἰδιαίτερα καί στό φιλανθρωπικό ἔργο τῆς Ἱ. Μητροπόλεως.
- Στόν Ἰ.Ν. Ἀγ. Νικολάου Ἰάσμου, στίς 21.4.2013, ὁ Σεβ. Μαρωνείας καί Κομοτηνῆς τέλεσε τήν πρώτη του χειροτονία κληρικοῦ, τήν εἰς Διάκονο χειροτονία τοῦ κ. Σταύρου Κολιούση, πού κατάγεται ἀπό τόν Ἰασμο καί θά ὑπηρετήσῃ ὡς ἄμισθος κληρικός, κοντά στόν Σεβασμιώτατο.

● Έξεδήμησε εις Κύριον τήν 1.5.2013 ὁ πρεσβ. Εὐθύμιος Ντελής. Γεννήθηκε στό Μυστρά Λακωνίας τό 1939. Χειροτονήθηκε Διάκονος καί Πρεσβύτερος τό 1978 ἀπό τόν τότε Μητροπολίτη Σπάρτης Ἱερόθεο στόν Ἱ.Ν. Ἀγ. Νικολάου στό Παρόρι, ὅπου προσέφερε τίς ποιμαντικές του ὑπηρεσίες καί ἀγαπήθηκε γιά τό ἦθος του καί τήν προσήλωση στήν Ἐκκλησία.

● Στόν Ἐνοριακό Ἱ.Ν. Ἀγ. Νεκταρίου Βλαχιώτη μεταφέρθηκε στίς 6.4.2013 ἡ Ἱ. Εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Ἑλωνας. Στίς Ἱ. Ἀκολουθίες πού εἶχαν προγραμματισθεῖ συμμετεῖχαν οἱ Σεβ. Μητροπολίτες Σπάρτης κ. Εὐστάθιος, καί κ. Ἀλέξανδρος, ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Ἀνδρούσης κ. Θεόκτιστος, Κληρός καί Λαός.

● Στόν Ἱ.Ν. Ἀγ. Κωνσταντίνου καί Ἑλένης Βόλου στίς 13.4.2013 ὁ Σεβ. Δημητριάδος κ. Ἰγνάτιος, τέλεσε τήν εις Πρεσβύτερον χειροτονία τοῦ Διακόνου π. Κωνσταντίνου Ρήγα.

● Στόν Ἱ.Ν. Ἀγ. Διονυσίου ἐν Ὀλύμπῳ Βελβεντοῦ, στίς 15.4.2013, στό πλαίσιο «1963-2013: 50χρονα Ἱεροῦ Ναοῦ», πραγματοποιήθηκε ἡ ὁμιλία τοῦ Γέροντα Μαξίμου, Ἡγουμένου τῆς Ἱ. Πατρ. Μ. Ἀγ. Διονυσίου ἐν Ὀλύμπῳ μέ θέμα: «Ἡ ἁμαρτία κατά τούς πατέρες».

● Θυρανοξία στό ὑπόγειο τοῦ Ἱ.Ν. Ἀγ. Γεωργίου στό μαρτυρικό Μεσόβουνο τέλεσε ὁ Σεβ. Φλωρίνης κ. Θεόκλητος. Ὁ ὑπόγειος ναός εἶναι ἀφιερωμένος στόν Ἅγιο Ἰάκωβο, ἀλλά καί στά θύματα τοῦ Μεσόβουνο κατά τό Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Ὁ κ. Θεόκλητος τόνισε ὅτι ἡ ἡμέρα εἶναι ἱστορική καί ὅτι σύντομα ὁ ναός θά ἀποτελεῖ κόσμημα τοῦ τόπου.

● Νέος Ἱ. Ναός ἀνεγέρθηκε στή θέση παλαιότερου στό Πολύκαστρο, πρωτεύουσα τοῦ δήμου Παιονίας. Ὁ παλαιός κατεδαφίστηκε λόγω ζιμιῶν ἀπό σεισμό καί προβλημάτων στατικότητας. Ὁ νέος θεμελιώθηκε στίς 31.8.1998. Ἀρχικά κατασκευάστηκε ὁ ἡμιῦσόγειος Ναός τῶν Ἀγίων Πάντων, καί πρόσφατα ὀλοκληρώθηκαν μέ ἀριότητα δομική καί ἀρχιτεκτονική οἱ βασικές ἐργασίες καί τελέστηκαν τά ἐπίσημα Θυρανοξία τό Σάββατο τοῦ Λαζάρου 27.4.2013 ἀπό τόν Σεβ. Μητροπολίτη κ. Δημήτριο. Ἐπακολούθησε ὁ Ἑσπερινός τῆς ἐορτῆς τῶν Βαΐων καί δεξίωση.

● Κατά τή διάρκεια τῆς Θ. Λειτουργίας στόν Ἱ.Ν. Παμμ. Ταξιαρχῶν Μοσχάτου τήν Κυριακή τῶν Βαΐων, 28.4.2013, ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος τέλεσε τήν χειροτονία εις διάκονο τοῦ κ. Ζήση Κτενίδη, πνευματικοῦ τέκνου τῆς ἐν λόγῳ ἐνορίας.

● Κατά τήν κερκυραϊκή παράδοση τελέστηκε τήν Κυριακή τῶν Βαΐων 28.4.2013 ἡ καθιερωμένη λιτάνευση τοῦ σκηνώματος τοῦ Ἀγ. Σπυρίδωνος, σέ ἀνάμνηση τοῦ θαύματος τῆς διάσωσης τοῦ νησιοῦ ἀπό πανώλη.

● Τόν προστάτη καί πολιοῦχο τῆς Ἅγιο Πέτρο τίμησε στίς 6.5.2013 ἡ πόλη τοῦ Ἄργους. Στόν Ἀρχιερατικό ἔσπερινό προέστη ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Ἐπιδαύρου κ. Καλλίνικος, παρουσία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτη Μαντινείας καί Κυνουρίας κ. Ἀλεξάνδρου, τοποτηρητῆ τῆς Ἱ.Μ. Ἀργολίδος.

Ἐπιμέλεια: Πρωτ. Γεωργίου Βαμβακίδη,
Γενικοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου Ἰ. Μ. Ζιχνῶν καί Νευροκοπίου,
Ἐκπροσώπου Τύπου Ι.Σ.Κ.Ε.

ΣΕ ΣΥΝΕΧΕΙΑ μέ τό προηγούμενο τεῦχος τοῦ “Ἐφημερίου” παραθέτουμε στό παρόν τεῦχος τόν πίνακα Βαθμολογικῆς καί Μισθολογικῆς Κατάταξης τῶν Ὑπαλλήλων συμπεριλαμβανομένων καί τῶν Κληρικῶν πού ἀφορᾶ τά Μισθολογικά Κλίμακια ὅπως ἰσχύουν ἀπό 1-11-2011 σύμφωνα μέ τά ἄρθρα 12,18,29 τοῦ Νόμου 4024/2011. Ὁ κατωτέρω Πίνακας ἰσχύει μόνο γιά τήν ἀρχική κατάταξη τῶν μονίμων τακτικῶν ὑπαλλήλων. Γιά τήν περαιτέρω βαθμολογική καί μισθολογική ἐξέλιξή τους ἰσχύουν τά ἄρθρα 6-9 καί 12 τοῦ ἰδίου Νόμου.

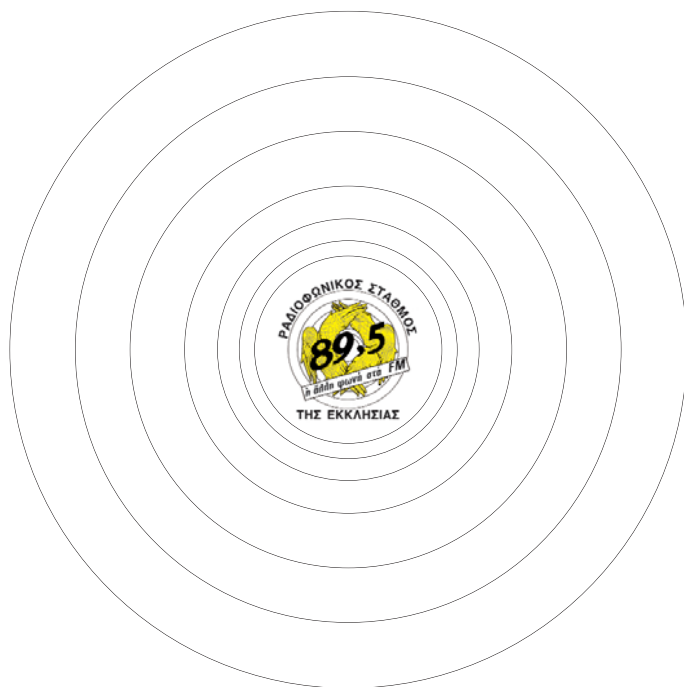
Υ.Ε. ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ Δ.Ε. ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ Τ.Ε. ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ* Π.Ε. ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ *
ΕΤΗ ΒΑΘΜΟΣ Μ.Κ. ΒΑΘΜΟΣ Μ.Κ. ΒΑΘΜΟΣ Μ.Κ. ΒΑΘΜΟΣ Μ.Κ.
(+ 1 μέρα)

0 ΣΤ ΒΑΣΙΚΟΣ ΣΤ ΒΑΣΙΚΟΣ ΣΤ ΒΑΣΙΚΟΣ ΣΤ ΒΑΣΙΚΟΣ	16 - - - -
17 Μ.Κ. 1 Μ.Κ. 3 Μ.Κ. 1 Μ.Κ.1	
3 Ε ΒΑΣΙΚΟΣ Ε ΒΑΣΙΚΟΣ Ε ΒΑΣΙΚΟΣ Ε ΒΑΣΙΚΟΣ	18 - - - -
19 Μ.Κ. 2 Γ ΒΑΣΙΚΟΣ Μ.Κ. 2 Μ.Κ. 2	
4 - - - -	20 - - - -
5 Μ.Κ. 1 Μ.Κ. 1 Μ.Κ. 1 Μ.Κ.1	21 Μ.Κ. 3 Μ.Κ. 1 Μ.Κ. 3 Β ΒΑΣΙΚΟΣ
6 - - - -	22 - - - -
7 Μ.Κ. 2 Μ.Κ 2 Μ.Κ 2 Μ.Κ. 2	23 Μ.Κ. 4 Μ.Κ. 2 Β ΒΑΣΙΚΟΣ -
8 - - - -	24 - - - Μ.Κ. 1
9 Μ.Κ. 3 Μ.Κ. 3 Δ ΒΑΣ. Δ ΒΑΣ.	25 Γ ΒΑΣΙΚΟΣ Μ.Κ. 3 - -
10 - - - -	26 - - Μ.Κ. 1 -
11 Μ.Κ. 4 Δ ΒΑΣΙΚΟΣ Μ.Κ. 1 Μ.Κ 1	27 Μ.Κ. 1 Β ΒΑΣΙΚΟΣ - Μ.Κ. 2
12 - - - -	28 - - - -
13 Μ.Κ 5 Μ.Κ 1 Μ.Κ. 2 Μ.Κ. 2	29 Μ.Κ. 2 - Μ.Κ. 2 -
14 - - - -	30 - Μ.Κ. 1 - Μ.Κ. 3
15 Δ ΒΑΣΙΚΟΣ Μ.Κ 2 Γ ΒΑΣ. Γ ΒΑΣ.	33 Μ.Κ. 3

* Γιά τήν κατάταξη ὅσων ἔχουν Διδακτορικό ἀπαιτοῦνται 6 ἔτη λιγότερα καί γιά τήν κατάταξη ὅσων κατέχουν Μεταπτυχιακό 2 ἔτη λιγότερα.

Είδοποίηση για τούς παραλήπτες τοῦ περιοδικοῦ «Ἐφημέριος»

Ἐνημερώνουμε τούς κληρικούς ἀναγνώστες τοῦ «Ἐφημερίου» ὅτι λόγω τοῦ τριπλασιασμοῦ τῆς ἀξίας τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν καί τῆς εὐρύτερης δυσμενοῦς οικονομικῆς καταστάσεως, τά Ἐκκλησιαστικά Περιοδικά ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ καί ΕΚΚΛΗΣΙΑ, μέ ἀπόφαση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, πρὸς τό παρόν δέν θά ἀποστέλλονται μέ τά Ἑλληνικά Ταχυδρομεῖα στήν διεύθυνσή σας, ἀλλά στίς κατά τόπους Ἱερές Μητροπόλεις, προκειμένου νά διανέμονται κατά τίς Ἱερατικές Συνάξεις στούς δικαιούχους Ἐφημερίου.

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Τυχ. Γραφείο
Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
Αριθμός Άδειας
10

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.)
Ίω. Γενναδίου 14 115-21 Άθήναι
Τηλ. 210-72.72.253. Fax: 210-72.72.251
ISSN 1105-7203

ΕΝΤΥΠΟ: ΚΛΕΙΣΤΟ ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ 1856/2004 Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΛΤΑ 01 2355